

MEŞRUTİYET SONRASI OSMANLI'DA CEZA HUKUKU UYGULAMALARI-I
[KARESİ GAZETESİ (1886-1888) ÇERÇEVESİNDE]

*Criminal Law Practices In The Ottoman After Meşrutiyet-I [In The Perspective Of The
Karesi Newspaper (1886-1888)]*

MEHMET ÖZKAN

Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Ana Bilim Dalı,
Balıkesir, Türkiye

Prof. Dr., University of Balıkesir, Faculty of Theology, Basic Islamic Studies,
Balıkesir, Türkiye

mehmetozkan@balikesir.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-6060-4098

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Types: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 26.04.2023

Kabul Tarihi | Accepted: 06.06.2023

Yayın Tarihi | Published: 30.06.2023

Atıf | Cite as

Özkan, Mehmet. "Meşrutiyet Sonrası Osmanlı'da Ceza Hukuku Uygulamaları-I [Karesi Gazetesi (1886-1888) Çerçevesinde]". *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 9/1 (Haziran 2023), 81-100. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2023.9.1.06>

Özkan, Mehmet. "Criminal Law Practices in The Ottoman After Meşrutiyet-I [In the Perspective of The Karesi Newspaper (1886-1888)]". *The Journal of Near East University Islamic Research Center* 9/1 (June 2023), 81-100. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2023.9.1.06>

İntihal | Plagiarism

Bu makalenin ön incelemesi alan editörü, içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak intihal içermediği teyit edildi.
The preliminary review of this article was reviewed by the field editor and the content review was reviewed by two external reviewers using the double-blind peer-review model. It was confirmed that it did not contain plagiarism by scanning for similarity.

Telif Hakkı | Copyright

Yazarlar, dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY- NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Bu makale, Creative Commons Atıf Lisansının (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir.

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Meşrutiyet Sonrası Osmanlı'da Ceza Hukuku Uygulamaları-I [Karesi Gazetesi (1886-1888) Çerçevesinde]

Öz

Tanzimat'ın ilanından sonra Osmanlı Devleti'nde hukuk alanında çok sayıda düzenleme yapılmıştır. Ceza hukuku, bu alanların başında gelmektedir. Zira Meşrutiyet dönemine kadar üç "ceza kanunu" hazırlanmış ve sırasıyla yürürlükte bulunmuştur. Meşrutiyetin ilanından sonra da bu alandaki düzenlemeler sürmüştür. Her biri 1879 tarihli olan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu ve Nizamiye Mahkemeleri Teşkilat Kanunu bunlar arasındadır. 1858 tarihli Ceza Kanunu ile söz konusu üç kanun Meşrutiyetin ilanından sonra yürürlükte olan yargı hukuku düzenlemeleridir. Bu çalışmada Meşrutiyet'in ilanından sonra yapılan kanun düzenlemeleriyle 1886-1888 yılları arasında ceza hukukunun uygulamasıyla ilgili örneklere yer verilmiştir. Uygulama örneklerine, vilayetin resmi gazetesi olan Karesi Gazetesi'nde yer alan savcılık ve mahkeme kararları çerçevesinde yer verilmiştir. Zira ceza muhakemeleri usulü kanunu, hüküm özetlerinin vilayet gazetesi vasıtasıyla da neşir ve ilanını zorunlu kılmıştır. Karesi Gazetesi Balıkesir'de yayınlanan ilk resmî vilâyet gazetesidir. Balıkesir'in o dönemdeki adıyla basılmış ve aralıksız iki yıl (5 Mart 302/17 Mart 1886-30 Mart 304/11 Nisan 1888) yayın hayatını devam ettirmiştir. 1888'de Karesi vilâyetinin "sancak" seviyesine düşürülüp, tekrar Hüdâvendigâr vilâyetine bağlanmasıyla gazete yayın hayatına son vermiştir. Haftada bir sayfa olarak yayınlanan Karesi Gazetesi, ilk döneminde 105 sayı olarak yayınlanmıştır. Balıkesir'in tekrar vilayet olmasıyla birlikte Karesi Gazetesi, 27 Nisan 1914'te, Hasan Basri Çantay'ın girişimiyle vilayetin resmi yayın organı olarak yayın hayatına yeniden başlamıştır. Karesi Gazetesi'nde Ceza hukuku uygulamaları kapsamında yer alan, mahkemeler ve savcılıklarca yürütülen ceza hukukuna ilişkin dava, iddianame ve kararlar genellikle mahkemelerin ve müddeî-i umûmîlerin verdiği resmi ilanlar yoluyla yer almıştır. Bu ilanlar gazetede genellikle "İlânât, "Merkez-i Vilayet Müddeî-i Umumî Muavinliğinden", "Merkez-i Vilayet Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinden", "Mahkeme-i Bidâyet Ceza Dairesinden", "Müddeî-i Umumî Muavinliğinden" ve "Ceza Dairesi Riyasetinden" adlı başlıklarla yer almıştır. Karesi gazetesinde 302 (1886) ve 303 (1887) yıllarında mahkemelere yansıyan ceza davalarıyla ilgili genel bilgiler de yer almaktadır. Söz konusu iki yıl birlikte değerlendirildiğinde Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi'nde kabahat, cünha ve cinayet-istinaf dâhil- suçlarıyla ilgili toplam 1597 dava açılmış bunlardan 1180'i karara bağlanmıştır. Gazetede yer alan savcılık ve mahkeme ilanlarında genellikle zanlıların firari durumda olmaları nedeniyle 1897 tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun ilgili maddeleri gereği mahkemede hazır bulunmaları istenmiş, aksi halde yapılacak gıyabi yargılama sonunda kendilerine bazı cezai müeyyideler uygulanacağı ifade edilmiştir. Hüdavendigar vilayeti savcılığının firari zanlıları yakalama emirleri de bu ilanlar arasındadır. Cinayet davalarına mahsus mahkeme kararları idam ve kürek cezası ile medeni hakların düşürülmesi ve haciz şeklinde iken cünha kapsamındaki cezalar hapis ve para cezası şeklindedir. Muhakemesi devam eden davalarda ise davaya konu olan suçlar arasında öldürme, yaralama, tecavüz, hırsızlık, yok kesme, gasp, rüşvet, sahtekârlık gibi suç fiillerinin olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Ceza Hukuku, Osmanlı, Meşrutiyet, Karesi Gazetesi, Balıkesir.

Criminal Law Practices in The Ottoman After Meşrutiyet-I [In the Perspective of The Karesi Newspaper (1886-1888)]

Abstract

After the proclamation of the Tanzimat, many regulations were made in the field of law in the Ottoman Empire. Criminal law is one of these areas. Because until the Meşrutiyet period, three penal code regulations were made. Regulations continued after the declaration of the Meşrutiyet. These include "ceza muhakemeleri usulü kanunu", "hukuk muhakemeleri usulü kanunu" and "nizâmiye mahkemeleri teşkilat kanunu", each of which was dated 1879. The penal code of 1858 and the three laws in question are the legal regulations in force after the proclamation of Meşrutiyet. In this study, examples related to the implementation of criminal law between the years 1886-1888 with the legal regulations made after the declaration of Meşrutiyet are given. Karesi Newspaper is the first official provincial newspaper published in Balıkesir. It was published under the name of Balıkesir at that time and continued its publication life for two years (5 March 302/17 March 1886-30 March 304/11 April 1888). In 1888, when Karesi province was reduced to the "sanjak" level and reconnected to Hüdavendigar province, the newspaper ended its publication period. Karesi Newspaper, which published one page a week, published 105 issues in its first period. With Balıkesir becoming a province again, Karesi Newspaper resumed its publication period as the official publication of

the province on April 27, 1914, with the initiative of Hasan Basri Çantay. Cases, indictments, and decisions regarding criminal law, which are included in the scope of criminal law practices and carried out by courts and prosecutor's offices in Karesi Newspaper, have generally taken place through the official announcements made by courts and public prosecutors. These announcements are generally published in the newspaper as follows: "Announcements", "from the "General Assistant of the Central Provincial Directorate", "The Criminal Chamber of the Central Provincial Bidayet Court", "The Criminal Chamber of the Court of Appeal", "The General Counseling Office" and the "Penal Chamber". It has general information under the titles "From His Presidency". Karesi newspaper also contains general information about the criminal cases that were brought before the courts in 302 (1886) and 303 (1887). When the two years in question are evaluated together, a total of 1597 lawsuits were filed in the Karesi Bidayet Court Penal Chamber related to misdemeanors, criminality, and murder-including appeals-, 1180 of which were concluded. In the newspaper's public prosecutor's office and court advertisements, it was stated that due to the fact that the suspects were on the run, they were asked to be present at the court in accordance with the relevant articles of the Criminal Procedure Code of 1897, otherwise, it was stated that some penal sanctions would be applied to them at the end of the absentee proceedings. The orders of the Hüdavendigâr Provincial Prosecutor's Office to arrest fugitive suspects are among these announcements. The examples are included in the perspective of the prosecutor's office and court decisions in the Karesi Newspaper, which is the official newspaper of the province. Because the Code of Criminal Procedures has made it compulsory to publish and announce the summary of judgments through the Provincial Newspaper.

Keywords: Islamic Law, Criminal Law, Ottoman, Meşrutiyet, Karesi Newspaper, Balıkesir.

Giriş

Osmanlı hukuku, kaynağını İslam hukukundan almaktadır. Osmanlı'da İslam hukuku şer'î ve örfî hukuk olmak üzere hukukun iki yönü de esas alınarak uygulanmıştır. Genel bir tanımlama ile şer'î hukuk, şer'î delillerden doğrudan veya müçtehitlerin içtihadı yolu ile elde edilip fıkıh kitaplarında tedvin edilmiş olan hukuktur. Bu adlandırmada hukukun devlet müdahalesi olmaksızın hukukçuların ihtihadıyla üretilmiş olması belirleyici olmuştur. Örfî hukuk ise, şer'î hukuk, maslahat, devlet başkanının sahip olduğu takdir yetkisine dayanarak örf ve kamu düzeni gibi gerekçelere dayalı olarak caiz (mübah) alanda yaptığı hukuki/idari düzenlemelerden oluşan hukuktur. Buna göre örfî hukuk, fıkıhın devlet kudretine ve onu kullanan devlet başkanına tanıdığı takdir yetkisine dayalı olarak ihdas edilen normatif düzenlemeleridir.¹ Başka bir ifadeyle şer'î hukuk ve şer'î hukukun boşluk bıraktığı alanlarda bu hukuka aykırı olmamak kaydıyla hükümdar tarafından kanunnâmelerle meydana getirilen, başka bir ifadeyle devlet tarafından oluşturulan hukuktur. Bu tür düzenlemeler Osmanlı'da, padişah tarafından çıkarılan kanunnameler yoluyla yapılmıştır.²

Ceza, bir hukuk terimi olarak kamu yararını korumak amacıyla tayin edilen yasak/haram fiiller ve bunlara karşı devletin uyguladığı cezalar açısından fert ile devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk şeklinde tanımlanmıştır.³

Osmanlı hukukunun temeli olan İslam hukukunda cezalar (ukûbât) had, kısas ve ta'zîr olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Had cezası, Allah hakkı olmak üzere icra edilmesi gereken ve miktarı şârî tarafından belirlenen ceza olarak tanımlanmaktadır.⁴ Had cezaları; zina, kazif, hırsızlık, yol kesme, şarap içme/sarhoşluk, irtidat ve bağy olup⁵ cezaları işlenen suça göre darb, hapis, kat'-ı uzuv, katl ve recm şeklinde uygulanmaktadır.⁶ Kısas, adam öldürme ve yaralama fiilinde failin, işlediği suça denk bir ceza ile

¹ Mehmet Birsin, "Siyâset'ten Örfî Hukuka: Siyâset-i Şer'iyyenin Serüveni", *Mesned: İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 10/2 (Güz 2019-2), 426.

² bk. Halil Cin-Ahmet Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi* (İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1995), 1/300; Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku -Adalet ve Mülk-* (İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2016), 101; Mehmet Akif Aydın, "Osmanlı Ceza Hukuku", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/ 478.

³ Cevat Akşit, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları* (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1976), 34.

⁴ Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebi Sehl, *el-Mebsût* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1983), 9/36; İbn Abidin, *Reddül-muhtâr ale'd-dürri'l-muhtâr* (İstanbul: Kahraman Yayınları, 1984), 4/3; Ömer Nasuhi Bilmen, "*Hukukî İslamiyye ve İstilahatı Fikhiyye*" *Kamusu* (İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi, ts.), 3/187; Akşit, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, 85-87.

⁵ Abdullah Çolak, *İslam Ceza Hukuku* (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2018), 79.

⁶ İbn Abidin, *Reddül-muhtâr*, 4/3; Bilmen, *Kamus*, 3/187-188.

cezalandırılması şeklinde tanımlanan⁷ ve cezası hadlerde olduğu gibi naslarla belirlenmiş suçlardır. Kısas suçları için hapis, kısas, diyet, gurre, mirastan mahrumiyet, kefare-i katl gibi cezalar öngörülmüştür.⁸ Ta'zir cezaları ise, had, kısas ve kefaret gerektiren suçlar ve cezaların dışında kalan ve bütün suç ve cezaları kapsamaktadır. Ta'zir cezasını gerektiren fiiller, İslam hukuku tarafından aslen yasak kabul edilen fakat herhangi bir ceza takdir edilmemiş fiillerle İslam hukuku tarafından yasaklanmadığı halde devlet başkanı (ülü'l-emr) tarafından menedilmiş fiiller şeklinde iki grupta değerlendirilmiştir.⁹ İslam hukuku pek çok ceza hükmünü bu kapsamda düzenlemiş, bunların belirlenmesini ve uygulamasını devlet başkanına ve onun nâibi olan hâkimler ile bir kısım devlet memurunun rey ve ictihadına bırakmıştır.¹⁰ Taz'ir cezası, hâkimin takdirine göre, ıslah oluncaya kadar hapis ve sopa (celde) olabileceği gibi i'lâm (suçunu bildirme), vaaz ve nasihat, tekdir ve tevbi (azarlamak ve uyarmak), nefy ve tağrib (sürgün), teşhir, cezalandırmayla tehdit, velayetten/memuriyetten azil, kulak bükme, hedm-i beyt (ev yıkma), müsadere ve para cezası şeklinde uygulanabilmektedir.¹¹ Bunların dışında Osmanlı döneminde uygulanan bazı ta'zir çeşitleri mevcuttur. Bunlar arasında en önemlileri kürek, prangabendlik ve kalebend (kal'a-bend) cezalarıdır.¹² Osmanlı'da ta'zir türü ceza düzenlemeleri, padişahın onayıyla çıkarılmış kanunnamelerle yapılmıştır.¹³ Örfî hukuk kapsamında değerlendirilen bu çalışmalar Fatih dönemiyle başlamış Osmanlı'nın batılılaşma sürecinin hızlandığı Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra da devam etmiştir.

Bu çalışmada Tanzimat sonrasında Osmanlı'da hazırlanan ve 1. Meşrutiyet'in ilanından sonra da yürürlüğü devam eden 1858 tarihli Ceza Kanunnâme-i Hümâyunu ile 1879 tarihli Usûl-i Mukâkemât-ı Cezaiyye Kânûn-ı Muvakkatî'nin yürürlükte olduğu 1886-1888 yıllarında Balıkesir'deki uygulamasıyla ilgili örneklere yer verilmiştir. Söz konusu uygulama örneklerine yer verilirken dönemin vilâyet resmî yayın organı olan Karesi Gazetesi (1886-1888) esas alınmıştır. Zira söz konusu Usûl-i Muhakemat-ı Cezaiyye Kanûn-ı Muvakkatî'nin 378. maddesine göre gâib zanlı (müttehem-i gâib) aleyhine terettüb eden hüküm hulâsasının, ortaya çıktığı tarihten sekiz gün içinde Liva Bidâyet Mahkemesi veya Mahkeme-i Temyiz Müdde-i Umûmîsi veya muavini marifetiyle ilgili yerlere gönderilmesinin yanı sıra mahkûmun son ikamet yerinin tâbî olduğu vilâyet gazetesi vasıtasıyla neşir ve ilan olunacağı hükme bağlanmıştır.¹⁴ Bu düzenleme gereği Karesi Gazetesi'nde ilan edilen mahkeme kararlarının sadece bir haber değil aynı zamanda resmî ilan olduğu görülmektedir.

1. Meşrutiyet'in İlanından (1876) Sonra Osmanlı'da Mer'î Ceza Hukuku Mevzuatı

Tanzimat'ın ilanından sonra Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma anlamında birçok alanda önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu dönemde ilki 1840 tarihli Ceza Kanunnâmesi,¹⁵ ikincisi 1851 tarihli Kanun-ı Cedîd (Kanun-ı Ceza),¹⁶ üçüncüsü de 1858 tarihli Ceza Kanunnâme-i Hümâyunu¹⁷ olmak üzere üç ayrı ceza kanunnâmesi hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Ceza kanunuyla ilgili bu yasal düzenlemeler beraberinde yargı hukukunun diğer alanlarında da yeni değişikliklere gidilmesine yol açmıştır.

Meşrutiyet'in ilanından sonra gerçekleşen söz konusu değişiklikler arasında 19 Camadelâhire 1296 (1879) tarihli Usûl-i Mukâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkatî,¹⁸ 19 Cemadelâhire 1296 (1879) tarihli

⁷ Muhammed b. Ahmed, İbn Rüşd, el-Hafid, *Bidâyetü'l-muctehid ve nihâyetü'l-muktesid* (İstanbul: Kahraman Yayınları, 1985), 2/331.

⁸ bk. Mecdüddin el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li talîlî'l-muhtâr* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1984), 4/22-34; İbn Abidin, *Reddü'l-muhtâr*, 6/527, 588; Bilmen, *Kamus*, 3/ 33; Ayrıca bk. Çolak, *İslam Ceza Hukuku*, 132-139.

⁹ Akşit, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, 58; Cin-Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, 1/326; Çolak, *İslam Ceza Hukuku*, 83.

¹⁰ Bilmen, *Kamus*, 3/306; Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku* (İstanbul: Nesil Yayınları, 1986), 1/145.

¹¹ İbn Abidin, *Reddü'l-muhtâr*, 4/61; Bilmen, *Kamus*, 3/306-309; Cin-Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, 1/328.

¹² Cin-Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, 1/329-330. Bk. Mehmet Koç, *Osmanlı Hukukunda Tazir Suç Ve Cezaları* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 28-29.

¹³ Halil İnalçık, "Kanunnâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/333.

¹⁴ *Usûl-i Muhakemat-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkatî* (İstanbul: Matbaa-ı Amire, 1296/1879), 78.

¹⁵ Sarkis Karakoç, *Külliyât-ı Kavânîn*, haz. M. Âkif Aydın-Fethi Gedikli-Mehmet Akman-Ekrem B. Ekinci-M. Macit Kenanoğlu (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006), 1/178.

¹⁶ Karakoç, *Külliyât-ı Kavânîn*, 1/241.

¹⁷ Karakoç, *Külliyât-ı Kavânîn*, 1/300; Aydın, "Osmanlı Ceza Hukuku", 7/481-482.

¹⁸ bk. Karakoç, *Külliyât-ı Kavânîn*, 2/621.

Usûl-i Muhâkemât-ı Kanuniyye Muvakkati,¹⁹ 1296/1879 tarihli Mehâkim-i Nizâmiye Teşkilatı Kânûn-ı Muvakkati²⁰ ve 19 Cemadelâhire 1296 tarihli Teşkilât-ı Mehâkim Kânûn-ı Muvakkati²¹ adlı kanunlar yer almaktadır.

1858 tarihli Ceza Kanunnâme-i Hümâyunu, şer'an devlet başkanına tanınan ta'zîr cezalarını düzenleme yetkisi çerçevesinde Meclis-i Âlî-i Tanzimat tarafından hazırlanmıştır.²² Uzun yıllar yürürlükte kalan bu kanunun, ikinci meşrutiyet dönemine kadar elli iki yıllık dönemde on beş maddesinde değişikliğe gidilmiş, yirmi altı maddesine bazı de ilaveler yapılmıştır.²³ 1858 tarihli Ceza Kanunu, mukaddime ve üç baddan oluşmaktadır. Mukaddime kısmında cezaya konu olan suçlar, cinayet, cünha ve kabahat şeklinde üç kategoride ele alınmıştır (2. Md.). Cinayet, ağır cezayı (mücâzât-ı terhîbiyye) gerektiren suçlar olarak tanımlanmış, cezası da "katl" ve "idam", "teşhir ederek müebbeden veya muvakkaten küreğe konmak", "kalebend (kal'a-bend) olmak", "nefy-i ebed", "müebbeden rütbe ve memuriyetten mahrumiyet", "hukûk-ı medeniyeden ıskat" şeklinde belirlenmiştir (3. Md.). Cünha, terbiye edici cezaları gerektiren suçlar olarak tanımlanmış, cezası; "bir haftadan fazla hapis", "muvakkaten nefy (sürelî sürgün)", "memuriyetten tard" ve "para cezası" olarak belirlenmiştir (4. Md.). Kabahat ise, azarlamayı gerektiren suçlar olarak tanımlanmış, cezası da "yirmi dört saatten bir haftaya kadar hapis" ile "yüz kuruşa kadar para cezası" olarak belirlenmiştir (5. Md.).²⁴ Söz konusu cezalardan başka cinayet ve cünha kapsamındaki suçlarda "gözüne alınma", "para cezası", "suça konu olan veya suçta kullanılan eşyaya el koyma" gibi tedbir nitelikli uygulamalar getirilmiştir (12. Md).²⁵ Kanunun birinci babı, cinayet ve cünha türünden "zarar-ı âmm" (kamu) suçlar ile cezaları,²⁶ ikinci babında cinayet ve cünha türünden şahıslara karşı işlenen suçlar ve cezaları, üçüncü babında ise, muhafaza ve temizlik işleriyle zabıtaya aykırı hareket eden şahıslara verilecek cezaları düzenlemiştir.²⁷

1879 Tarihli Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkati, Nizâmiye mahkemelerinde görülen ceza yargılamalarında uyulması gereken kural ve yöntemleri düzenlemiştir.²⁸ Mehmet Said Paşa'nın Adliye Nezareti döneminde ve onun gözetiminde hazırlanan kanun bir mukaddime ve iki kitap şeklinde düzenlenmiş olup toplam 487 maddeden oluşmaktadır.²⁹ 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi ile uyum ve bütünlük arz eden bu kanunda suçlar, ağırlık derecelerine göre "kabahat", "cünha" ve "cinayet" olmak üzere üç tür halinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla 1879 tarihli Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanununda bu suçların yargılanması ayrı usullere tabi kılınmıştır. Bu kanunun ceza muhakemesi hukukuna getirdiği en önemli yeniliklerden biri, "müddeî-i umûmîlik (savcılık) kurumu"dur. Kanun, savcılarının ve hâkimlerin konumu belirlemiş, görev ve yetkilerini birbirinden belirgin biçimde ayırmıştır.

1879 Tarihli Usûl-i Muhâkeme-i Hukûkiyye Kânûn-ı Muvakkati, Nizâmiye mahkemelerinin genel hukuk davalarına bakarken uymaları gereken muhakeme usulünü mukaddime ve 9 bab halinde 296 maddede düzenlemiştir.³⁰

1879 Tarihli Mehâkim-i Nizâmiyenin Teşkilâtı Kânûn-ı Muvakkati'nde ise mukaddime ve üç bab halinde Nizâmiye mahkemeleri teşkilatıyla ilgili 94 maddelik düzenleme yapılmıştır. Bu kapsamda Nizâmiye mahkemelerinin ceza ve hukuk olmak üzere iki çeşit mahkemeden oluştuğu ve bunların bidâyet

¹⁹ *Usul-i Muhakemat-ı Kanuniyye Muvakkati* (İstanbul: Mahmud Beğ Matbaası, 1299), 88-145. Bk. Karakoç, *Külliyât-ı Kavanin*, 2/620.

²⁰ *Mehâkim-i Nizâmiye Teşkilatı Kânûn-ı Muvakkati* (İstanbul: Mahmud Beğ Matbaası, 1299), 152-166; Bk. Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Mahkemeleri-Tanzimat ve Sonrası-* (İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2017), 234.

²¹ Karakoç, *Külliyât-ı Kavanin*, 2/620.

²² Sarkis Karakoç, *Ceza Kanunu Tahşiyeli* (İstanbul: Şant Matbaası, 1329), 27; Halil Rifat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza* (İstanbul: Mihran Matbaası, 1303), 7.

²³ Mustafa Şentop, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukuku (Kanunlar-Tadiller-Layihalar-Uygulama)* (İstanbul: Yaylacık Matbaası, 2004), 37. Değişiklikler için bk. Şentop, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukuku*, 38-74.

²⁴ Karakoç, *Ceza Kanunu*, 27-28; Rifat, *Şerh-i Ceza*, 9-13.

²⁵ Karakoç, *Ceza Kanunu*, 31-32; Rifat, *Şerh-i Ceza*, 29, 30-31,34-35.

²⁶ Rifat, *Şerh-i Ceza*, 103; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 47.

²⁷ bk. Mehmet Özkan, "Tanzimat Sonrası Osmanlı Ceza Hukuku Düzenlemeleri", *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 15 (Haziran 2022), 256-274.

²⁸ Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998), 55.

²⁹ Said Nuri Akgündüz, "Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukukunun Kaynakları", *Dergiabant* 4 / 8 (Aralık 2016), 12-13.

³⁰ *Usûl-i Muhâkeme-i Hukûkiyye Kânûn-ı Muvakkati* (İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1299/1881), 88.

ve istinaf olmak üzere iki derece olduğu ifade edilmiştir.³¹ Kanunda ayrıca mahkeme çeşitleri, hakimlik, savcılık (müdde-i umumi) gibi kurumlarla ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.³²

2. Karesi Gazetesi Çerçevesinde (1886-1888) Yargıya Taşınan Suçlar ve Verilen Cezalar

2.1. Karesi Gazetesi

1886 tarihli Karesi Gazetesinde yer alan bilgiye göre Karesi vilâyeti Balıkesir ve Biga adıyla iki sancak, 13 kazâ ve 16 nâhiye ile 1271 köyden oluşmaktadır. Balıkesir sancağı Bandırma, Erdek, Edremit, Ayvalık, Kemer, Sındırgı, Bigadiç, Kemer-i Edremit ve Gönen kazalarından oluşmaktadır. Biga sancağına bağlı kazalar ise Biga, Ezine, Ayvacık ve Lapseki'dir.³³ Vilâyetin idari merkezi Balıkesir'dir.³⁴ Burada yayınlanan ilk resmi vilayet gazete "Karesi"dir. Bu gazete, Balıkesir'in o dönemdeki adıyla basılmış ve (5 Mart 302/17 Mart 1886-30 Mart 304/11 Nisan 1888) tarihleri arasında iki yıl süreyle yayın hayatını devam ettirmiştir. 1888'de Karesi'nin Hüdâvendîğâr vilâyetine bağlanmasıyla gazete yayın hayatına son vermiştir. Haftada bir yayınlanan gazete toplam 105 sayıdır.³⁵ Karesi Gazetesi 27 Nisan 1914'te Hasan Basri Çantay'ın girişimiyle mutasarrıf Reşid Bey'in onayı alınarak vilayetın resmi yayın organı olarak yayın hayatına yeniden başlamıştır.³⁶

Ceza hukuku uygulamaları kapsamında yer alan, mahkemeler ve savcılıklarca yürütülen ceza hukukuna ilişkin dava, iddianame ve kararlar ise gazetede genellikle mahkemelerin ve müdde-i umûmîlerin verdiği ilanlar yoluyla yer almıştır. Bu ilanlar gazetede genellikle "İlânât, "Merkez-i Vilayet Müdde-i Umumî Muavinliğinden", "Merkez-i Vilayet Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinden", "Mahkeme-i Bidâyet Ceza Dairesinden", "Müdde-i Umumî Muavinliğinden" ve "Ceza Dairesi Riyasetinden" adlı başlıklarla yer almıştır.

2.2. Yargıya Taşınan Suçlar ve Verilen Cezalar

2.2.1. Karesi Gazetesine Göre Mahkemelerde Görülen Davalarla İlgili Genel Durum

Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi tarafından Karesi Gazetesi matbaasına verilen resmi bilgiye göre önceki yıllardan devredilenlerle birlikte 302 senesi içinde mahkemeye cünhaya dair 592 dava açılmış, bu davalardan 384'ü görülmüş, 3'ü zanlıların (maznunun aleyh) vefatı sebebiyle iptal edilmiş, 205'i ise 303 (1887) senesine devretmiştir. Bu davalarda 1148 kişi, zanlı (maznunun aleyh) olarak yargılanmış, 171'i beraat etmiş, 549'i ceza almıştır. 3 kişi vefat ettiğinden geri kalan 425 kişinin yargılaması ise 303 senesine talik edilmiştir. Aynı yılda ef'âl-i cinâiyeden 134 suç fiilinin 62'sinin yargılaması (muhakeme) yapılmış, 58'i ise 303 yılına devretmiştir. 14 adedi de zanlıların (müttehem) vefatı sebebiyle iptal edilmiştir. 134 suç fiiliyle ilgili 205 zanlıdan (müttehem) 18'i ef'âli cünha derecesinde kalmış, 26'sı beraat etmiş, 15'i vefat etmiş, 55'i cinayetle mahkûm olmuş ve 91'inin yargılaması 303 senesine ta'lik edilmiştir. Cinayet suçundan 55 kişiden 5'i idama, 2'si de müebbed kürek cezasına mahkûm edilmiştir. Diğerleri ise çeşitli sürelerle "muvakkat kürek" cezalarına mahkûm olmuştur. Sonuç olarak merkez-i vilâyet ceza dairesinde bir sene içinde cünha ve cinayetten toplam 726 dava açılmış bunlardan 446'sı hükme bağlanmıştır.³⁷

Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi'nden bildirildiğine göre, 303 yılında cünha ve kabahatlere dair devren ve re'sen gelmiş olan 683 davadan 599'u görülmüş, 83'ü 304 yılına devrolmuş, bir adedi zanlının (maznunun aleyh) vefatı sebebiyle düşmüştür. Bu davalarda zanlı (maznunun aleyh) olan 1247

³¹ *Mehâkim-i Nizâmiyenin Teşkilatı Kânûn-ı Muvakkati* (İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1299/1881), 152.

³² *Mehâkim-i Nizâmiyenin Teşkilatı*, 157, 158, 159, 160,162, 163,-166.

³³ *Karesi*, "Vilâyetin ahvâl-i coğrâfiye ve târihiyesinden mâba'd" (25 Cümâdelâhir 303/19 Mart 302), 3.

³⁴ *Karesi*, "Vilâyetin ahvâl-i coğrâfiye ve târihiyesinden mâba'd", 3.

³⁵ Mehmet Bayyigit, Önsöz, *Karesi: Balıkesir'in İlk Resmî Gazetesi (1. Dönem 1886-1888)*, ed. Mehmet Bayyigit, Mustafa Polat (İstanbul: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, 2022), 1/9.

³⁶ Mustafa Polat, Balıkesir Basın Tarihinin Dibacesi: Karesi Gazetesi, *Karesi: Balıkesir'in İlk Resmî Gazetesi (1. Dönem 1886-1888)*, ed. Mehmet Bayyigit, Mustafa Polat (İstanbul: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, 2022), 1/11.

³⁷ *Karesi*, "Havâdis-i vilayet" (12 Receb 304/25 Mart 303), 1.

kişiden 365'i beraat etmiş, 715'i muhtelif derecelerde mahkûm edilmiş, dördü vefat etmiş, geri kalan 1631'inin yargılaması 304 senesine bırakılmıştır. Bu yıl içinde cinayete dair 147 suç fiilinin 95'inin muhakemeleri yapılmış 50'si ise 304 senesine devretmiştir. 2 zanlının (müttehem) ise vefat etmeleri sebebiyle davaları düşmüştür. Cinayete dair 147 davada 131 kişi zanlı (müttehem) olup bunlardan 24'ünün fiilleri cünha derecesinde görülmüş, 39'u beraat etmiş, 74'ü cinayete mahkûm olmuş, altısı vefat etmiş, geri kalan 88'inin muhakemeleri de 304 senesine devretmiştir. Cinayete mahkûm olan 74 kişiden yalnız biri idam cezasıyla, biri müebbed kürek cezasıyla diğerleri ise çeşitli sürelerle muvakkat kürek cezasına mahkûm olmuştur. Bunlardan başka mülhak istinaf mahkemelerinden gelen 51 adet ceza davasından 41'i görülmüş, 10'u ise ertesi yıla kalmıştır.

Sonuç olarak Merkez-i Vilâyet Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinde 303 yılında kabahat, cünha ve cinayetten-istinaf dâhil- 871 dava açılmış bunlardan 734'ü karara bağlanmıştır.³⁸ Cünha, kabahat ve cinayetten ise bir yılda (303) toplam 693 dava görülmüştür. Buna istinafta görülenler de dâhil edilecek olursa karara bağlanan toplam ceza dava sayısı 734'e ulaşmaktadır.

302 (1886) ve 303 (1887) yılları birlikte değerlendirildiğinde iki yılda Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinde kabahat, cünha ve cinayet -istinaf dâhil- suçlarıyla ilgili toplam 1597 dava açılmış bunlardan 1180'i karara bağlanmıştır.

2.2.2. Mahkemelerde Karara Bağlanan Ceza Davaları

Bu başlıkta 1886-1888 tarihlerinde arasında meydana gelen suçlarla ilgili mahkemelerde açılan dava ve verilen kararlardan örnekler verilecektir. Mahkemelerin verdiği kararlar ve savcılık iddianameleri ile ilgili işlemler söz konusu dönemde yürürlükte olan *1858 Tarihli Ceza Kanunname-i Humâyunu* ile *1879 Tarihli Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkati* adlı yasal düzenlemeler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili karar ve iddianame örnekleri seçilirken Balıkesir'in resmi vilayet gazetesi olarak yayınlanan Karesi Gazetesi'nin 1886-1888 tarihleri arasında yayınlanan 105 sayısı esas alınmıştır. Karar örnekleri verilirken kararların dayandırıldığı kanun maddeleri hakkında duruma göre metin içinde veya dipnotta bilgi verilmiştir.

2.2.2.1. Cinayete Mahsus Ceza Davaları

(1) İdam Cezası

(1.1) Çan kazasından Memişoğlu mevkûf Deli Mehmed ile birlikte Edremit'e bağlı Avunya nahiyesinden Hacı Mustafa'nın çiftliğini basma suçundan kanun-ı cezanın 62. maddesine göre dört sene müddetle küreğe mahkûm edilen Çakır obasından Çakır Mustafa oğlu firârî Halil, ayrıca eşkıyalık yoluyla adam öldürmüş olmasından dolayı adı geçen maddenin zeylinin son fıkrası hükmüne göre idama mahkûm edilmiştir.³⁹

Bu hükmün dayanağı olan Ceza Kanunu'nun 62. maddesinde devletin malını mülkünü, parasını ve ahalinin emlakini zabt ve yağma eden ve devlete karşı teşekkül etmiş olan silahlı eşkıya cemiyetinin başı veya bu tür bir cemiyette söz sahibi kimselerin idam edileceği, cemiyette sözü geçmeyen ve yönetici olmayanların ise olay yerinde yakalandıklarında muvakkaten küreğe konulacağı ifade edilmiştir.⁴⁰ Aynı maddenin zeylinde dağlarda ahalinin mallarını soymak için yol kesenlerin (kuttâ-ı tarîk) eşkıyalıklarının derecesine göre muvakkat veya müebbed kürek cezasına çarptırılacakları, cinayete sâbıkalı olan, insanlara işkence yapan ve adam öldürenlerin idam edileceği belirtilmiştir.⁴¹

³⁸ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (16 Receb 305/16 Mart 304), 4.

³⁹ Karesi, "İlânât" (24 Zilhicce 303/10 Eylül 302), 4.

⁴⁰ Rifat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 120-121; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 56.

⁴¹ Karakoç, *Ceza Kanunu*, 57. İslam hukukunda yol kesme suçunun cezası, suçun işlenme biçimine göre idam (salb), sağ el ile sol ayağın çaprazlama kesilmesi, sağ el ile sol ayakların kesilmesi, önce el ve ayakların çaprazlama kesilmesi sonra idam ve hapis şeklindedir. 1858 tarihli Ceza Kanunu, 1840 ve 1851 tarihli ceza kanunlarının yanı sıra 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'ndan yararlanılarak hazırlanmıştır. Özellikle Fransız ceza kanununun etkisiyle 1858 tarihli kanundaki tazir cezaları alanındaki düzenlemeler had cezalarının yerine geçebilecek kadar geniş tutulmuştur. Bu durum, taammüden adam öldürme, yol kesme gibi had

(1.2) Balıkesir'in Oruç Gazi mahallesinden Hüseyin oğlu Yusuf'un Hacı İshak mahallesinden Ali'yi taammüden öldürdüğü Merkez Vilâyeti Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinde yapılan muhakemede sabit olduğundan kendisine Ceza Kanunu'nun 170. Maddesine göre idam cezası verilmiştir.⁴² Manyas'ın Balıklıdere köyünden Abdullah oğlu Receb'i kasten öldürmekle suçlanan Fırt'ın Sultançayırı köyünde meskûn firârî Zekeriya da yapılan muhakeme sonunda suçu sabit olduğundan aynı şekilde Ceza Kanunu'nun 170. maddesine göre idam cezası ile cezalandırılmıştır.⁴³

Hükümlerin dayandırıldığı Ceza Kanunu'nun 170. Maddesinde "Bir kimsenin taammüden kâtil olduğu kanunen tahakkuk eyler ise kanunen idamına hükmolunacağı" ifade edilmiştir.⁴⁴

(2) Kürek Cezası

(2.1) Çan kazasından Memişoğlu Deli Mehmed ile Çakır obasından Çakır Mustafa oğlu firârî Halil'e, Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi tarafından Hacı Mustafa'nın çiftliğini basma suçundan Ceza Kanunu'nun 62. maddesine göre dört sene müddetle kürek cezası verilmiştir.⁴⁵ Kararın dayanağı olan Ceza Kanunu'nun 62. maddesi eşkıyalık suçunu düzenlemekte, eşkiya örgütlerinde bulunup suç işleyen fakat örgütte söz sahibi olmayanlara muvakkaten kürek cezası verileceği hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin zeyli ile 63. maddede de eşkıyalığa bağlı diğer suç ve cezalar düzenlenmiştir.⁴⁶

Dayanağı belirtilmeyen fakat Ceza Kanunu'nun 62. veya 63. maddelerine dayandırıldığı anlaşılan bir mahkeme kararına göre ise meşhur şakî Ayvalıklı Yanorho Esperoki'nin suç ortaklarından Zeybek Apostoli ile Ayvalıklı Nikola Espero ve Ayvacık kazası Papaslık köyünden Kostantin adındaki şakilere Gelibolu Sancağı Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi tarafından 15'er sene kürek cezası verilmiştir.⁴⁷

(2.2) Manyas'ın Balıklıdere köyünden Çerkes Osman, Serkis'i öldürmek suçuyla yargılanmış, yapılan giyâbî muhakeme sonunda kâtil olduğu ortaya çıktığından kendisine Ceza Kanunu'nun 174. maddesine göre yakalandıktan sonra başlamak üzere 15 sene müddetle (kürek) cezası verilmiştir.⁴⁸ Hükme dayanak kılınan Ceza Kanunu'nun 174. maddesinde "Bir kimse min gayr-i tammüd bir şahsı itlaf etmiş ise on beş sene müddetle küreğe vazolunur..."⁴⁹ ifadeleriyle taammüden olmayan adam öldürme suçlarının cezasını 15 sene kürek olarak belirlemiştir.

Ceza Kanunu'nun 174. maddesinin ilk fıkrasına göre 15 sene müddetle kürek cezası verilen başka karar örnekleri de vardır. Karesi'de mukîm Yakupköylü Ali'nin taammüden olmayan (min gayr-i taammüd) kâtili olmakla suçlanan firârî Derviş İsmailoğlu Ahmed,⁵⁰ Karesi'de mukîm Ayvalık kazasından Adalı Yorgi zevcesi Kostanto'nun öldürülmesi ile suçlanan firârî kunduracı Stefano,⁵¹ Ayvalıklı Penayot Kalogoka'yı öldürüp firar eden Piraşko Faromneli,⁵² Ayvalık'tan Vangel Hacı Yorgi'nin yaralanması ve

ve kısas cezaları ile ilgili olarak devlet başkanı tarafından farklı kürek, pranga ve benzeri cezalar ihdas edilebilmiştir. (Cezalarla ilgili Kur'an'dan deliller için bk. el-Hucurât 49/9; el-Mâide 5/33. Ayrıca bk. Serahsî, *el-Mebcut*, 9/ 195-199; 10/ 124; Cin - Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, 1/317; Ahmet Akgündüz, "1274/1858 Tarihli Osmanlı Ceza Kanunnamesinin Hukuki Kaynakları, Tatbik Şekli ve Men'-i İrtikâb Kanunnamesi", *Belleten* 51/199 (Nisan 1987), 164.

⁴² *Karesi*, "Merkez-i Vilâyet Müddei-i Umumi Muavinliğinden" (21 Muharrem 304/08 Teşrinievvel), 302. Kanunun 171. maddesinde maktulün veresesinin olması durumunda şahsi haklarının zayi olmaması için davanın bu kısmının Şeri'yye Mahkemelerine havale edileceği ifade edilmiştir. Kanunun 172. maddesinde ise kısas/idam cezasından affolunan katilin 15 seneden az olmamak üzere kürek cezasına mahkûm edileceği belirtilmiştir. Taammüden adam öldürme ile ilgili bu düzenlemelere bakıldığında bunların, İslam hukukundaki düzenleme ile uyumlu olduğu görülmektedir. Zira İslam hukukunda da taammüden adam öldürmenin cezası kısastır. (Bakara 2/178-179). Katilin maktulün ailesi tarafından affedilmesi durumunda devlet, katile ta'zir kapsamında sürgün, hapis ve diğer cezaları verebilir. Ceza Kanunu düzenlemesinde, affedilen katile 15 seneden az olmama şartıyla kürek cezası öngörülmüştür.

⁴³ *Karesi*, "İlânât (Müddei-i Umûmî Muavinliğinden)" (27 Zilkâde 304/5 Ağustos 303), 4.

⁴⁴ Rıfat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 271; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 100.

⁴⁵ *Karesi*, "İlânât", 4.

⁴⁶ Rıfat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 120, 121, 122, 123; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 56, 57.

⁴⁷ *Karesi*, "Havâdis-i vilâyet" (11 Zilkâde 303/30 Temmuz 302), 1.

⁴⁸ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (9 Receb 305/9 Mart 304), 4.

⁴⁹ Rıfat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 276; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 102. İslam hukukunda tazir cezası suçun durumuna ve hakim'in takdirine göre değişmektedir. Bunlar arasında ıslah oluncaya kadar hapis ve sopa (celde), i'lâm, vaaz ve nasihat, tekdîr ve tevbih, nefy ve tağrîb, (sürgün), teşhîr, memuriyetten azil, müsadere, para cezası mevcuttur. Hanefî mezhebinde umumi maslahatın gerekli kılması halinde topluma zarar veren kişilere de ta'zir yoluyla ölüm cezası (siyaseten katil) verilebileceğini ileri sürmüştür (bk. İbn Abidin, *Reddül-muhtâr*, 4/61; Bilmen *Kamus*, 3/306-309; Cin - Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, 1/328).

⁵⁰ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (30 Receb 305/30 Mart 304), 4.

⁵¹ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

⁵² *Karesi*, "İlânât (Müddei-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

öldürülmesi olayında cinayetle suçlanan firârî İsparuk oğlu Dimitri⁵³ Edremit'e bağlı Avunya'nın Yenice köyünden Hüseyin Ağa oğlu İlyas'ın yaralanarak öldürülmesinden dolayı cinayetle suçlanan firârî Şeyh oğlu İsmail bin Yakub⁵⁴ Amrudâbad'un Muradeli köyünden Hüseyin'in kâtili olmakla suçlanan firârî Metro Yapraka,⁵⁵ Erdek'in Paşalimanı köyünden Sava'nın taammüden olmayarak öldürülmesi suçuyla müttehem firârî Hırsto oğlu Yuvan⁵⁶ bunlar arasındadır.

(2.3) Karesi'de mukîm Balya'ya bağlı Aktarma köyünden Hacı Süleyman oğlu Ali'nin kâtiline yardım etmekle suçlanan Çoban İsmail oğlu İsmail, gıyâben yapılan yargılama sonunda suçu kesinleştiğinden Ceza Kanunu'nun 175'inci maddesine göre yakalandıktan sonra başlamak üzere 5 sene müddet kürek cezasına çarptırılmıştır. İlanda, ayrıca ceza kararının 2 Teşrînsânî Sene 99 tarih ve 232 numaralı i'lâm kaydında yer aldığı, ilgili yerlere asıldığı ve ceza muhakemeleri usulünün 378'inci maddesi⁵⁷ gereğince gazete ile ilan edildiği ifade edilmiştir.⁵⁸

Ceza Kanunu'nun 175. Maddesi "Muîn-i kâtil olan kimse muvakkaten küreğe konur."⁵⁹ ifadesiyle kâtile yardımcı olan kişiye muvakkat kürek cezası verilmiştir. Bu davada mahkeme muvakkat kürek cezasını beş sene olarak takdir etmiştir.

(2.4) Balıkesir'de ikamet eden Bandırma'ya bağlı Aydıncık nahiyesi Sakarlı köyünden Tatar Abdullah'ı darp ve yaralamak suretiyle parmaklarını kesmek ve işlevsiz hale getirmekle suçlanan Kalkandelen'in Balceysine köyünden firârî Kadiroğlu Arnabud Halim bin Mehmed, yapılan gıyâbî muhakeme sonunda Ceza Kanunu'nun 177. maddesinin ilk fıkrasına göre 7 sene müddetle kürek cezasına mahkûm edilmiştir.⁶⁰

Kararın dayanağı olan Ceza Kanunu'nun 177. maddesi şu şekildedir: "Bir kimse bir şahsı cerh ya darb ile bir uzvunu kat' ve ta'tîl eder ise, mesârif-i cerrahiyesi ve hükm olunacak diyeti istifa olunmasıyla beraber üç sene müddetle küreğe konur. Ve eğer bu cinayeti evvelce tasavvur ve tasdim ederek işlemiş olduğu tebeyyün eylemler ise kürek cezası on seneye kadar temdîd olunur."⁶¹ Bu dava da mahkeme kürek cezasının süresini yedi sene olarak takdir etmiştir.

Aynı maddenin zeyline dayanılarak verilen bir mahkeme kararı da Edremit kazasına bağlı Avunya nahiyesinin Yenice köyünden Köse Ahmed oğlu Mustafa'nın öldürülmesi olayında cinayetle suçlanan firârî Gökçe oğlu Osman ve biraderi Yusuf hakkındadır. Sözü edilen zanlıların, maktûlü başından ve göğsünden çapa ve sopa ile vurup yaralayarak öldürdükleri gerekçesiyle gıyâben yargılamaları yapılmış, Osman'ın 6 sene ve biraderi Yusuf'un 5 sene müddetle küreğe konulmasına karar verilmiştir.⁶²

Karara mesned teşkil eden Ceza Kanunu'nun 177. maddesinin zeyli şu şekildedir: "Katl kastıyla olmaksızın ika edilen darbdan müteessiren madrûb vefat eder ise faili beş seneden ekall olmamak üzere muvakkaten küreğe konulacaktır." (21 Mayıs 1291/27 Rebîu'l-âhir 1292/02 Haziran 1875)⁶³

(2.5) Manyas'ta Germiyan adlı mevkiide 99 senesi Kânûnevvelî içinde meydana gelen münazaa ve mukatelenin fail ve kâtilleri olan kişilerin Merkez-i Vilâyet Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinde gıyâbî muhakemeleri yapılmış, muhakeme sonunda Haydar köyünden Çerkes Uzun Zekeriya'nın maktûlen vefat etmiş olan Hüseyin bin Mustafa ile Çolak oğlu Abdullah'ın âmir-i mücbirlik sıfatıyla katline sebebiyet

⁵³ Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

⁵⁴ Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

⁵⁵ Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

⁵⁶ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (16 Receb 305/16 Mart 304), 4.

⁵⁷ Yorgaki Efendi, *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanunu Şerhi*, nşr. Abdullah Faik Ahmed-M. Ahmet Necati (İstanbul: Hürriyet Matbaası, 1326), 428.

⁵⁸ Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)" (1 Receb 305/2 Mart 304), 4.

⁵⁹ Rifat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 280; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 103. Bu madde 6 Cemaziyelahire 1329/22 Mayıs 1327 (4 Haziran 1911) tarihinde değiştirilmiştir. 45. Maddenin değiştirilmesiyle münfesih hale gelmiştir. (Karakoç, *Ceza Kanunu*, 44-45, 103)

⁶⁰ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (23 Receb 305/23 Mart 304), 4.

⁶¹ Rifat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 283; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 104.

⁶² Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

⁶³ Karakoç, *Ceza Kanunu*, sayfa 104. 174. Maddenin Zeylinin 2. fıkrasının 6 Cemaziyelahire 1329/22 Mayıs 1327 tarihinde değiştirilmesiyle söz konusu zeyl yürürlükten kalkmıştır. (Karakoç, *Ceza Kanunu*, 102, 104)

vermiş olduğunun anlaşılmasından kendisine Ceza Kanunu'nun 184'üncü maddesinin son fıkrasına göre teşhir edildikten sonra yedi sene müddetle kürek cezası verilmesine karar verilmiştir.⁶⁴

Ceza Kanunu'nun 184. Maddesinde âmir-i mücbirlik ve âmir-i gayr-i mücbirlik sıfatıyla ölüme sebebiyet verme suçu şu şekilde düzenlenmiştir: "Bir kimse âmir-i mücbirin emriyle bir şahsı katletse kâtil cezası, âmiri hakkında icra olunur. Âmir-i mücbir, memuru emrine muhalefet ettiği takdirde itlafa muktedir olan kimse demektir. Bundan mâdâ suretlerde memur olan kimse mazur olmayıp, katl cezası onun hakkında icra kılınır. Ve bu gibi âmir-i gayr-i mücbir hakkında dahi muvakkaten kürek cezası hükmolunur."⁶⁵ Bu davada mahkeme muvakkaten kürek cezasının süresini yedi sene olarak takdir etmiştir. Muvakkaten ve müebbeden kürek cezaları teşhirle birlikte uygulanır.⁶⁶

(2.6) Gelibolu'da mukîm Bayır köyünden Sotir, Karargöz Yanki, Manol ve Panayot ile Tayfur köylü İstirati'nin hanesine girmek, cebir ve şiddetle muamele etmek, işkence uygulayarak para ve eşyasını çalmak suçlarıyla ithâm olunan aynı köyden firârî Zeybek Apostol ile Biga sancağına bağlı Ayvalıklı Nikola'nın muhakeme için Gelibolu Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesine gelmeleri için on gün mehil verildiği halde bu süre içinde mahkemede hazır bulunmamaları (ısbât-ı vücûd etmemeleri) sebebiyle Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkatinin 373. maddesine⁶⁷ göre icra edilen gıyâbî yargılama sonunda suçlarının sabit olduğu ortaya çıktığından kendilerine Ceza Kanunu'nun 218. maddesine dayanılarak teşhir edildikten sonra 15'er sene müddetle kürek cezası verilmiştir.⁶⁸

Ceza Kanunu'nun 218. Maddesinde, gece vakti iki veya daha fazla kişi tarafından (217. Md.) cebir ve şiddet uygulayarak hırsızlık edenlerin muvakkaten kürek cezasına, şiddet sebebiyle yaralanma meydana gelmesi durumunda ise müebbeden kürek cezasına mahkûm edilecekleri ifade edilmiştir.⁶⁹

(3) Hukûk-ı Medeniyeden İskat ve Malların Haczi

Karesi'de mukîm Vangel Hagi Yorgi'nin min gayri taammüd kâtili olmakla suçlanan ve yapılan yargılama sonunda suçu sabi görülen firârî Asparukoğlu Dimitri'ye Ceza Kanunu'nun 174. maddesinin ilk fıkrası hükmüne göre 15 sene müddetle kürek konma, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 371. Maddesine göre⁷⁰ de medeni hakların düşürülmesi ve mallarına haciz konma cezası verilmiştir.⁷¹

Bu davada sanığa Ceza Kanunu'nun 174. maddesinin ilk fıkrasına göre 15 yıl hapis kararıyla birlikte Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkati'nin 4. babının 2. faslına (371. Md.) göre mukuk-ı medeniyeden iskat ve mallarına haciz kararı verilmiştir. Söz konusu 371. madde şu şekildedir:

"Bir şahsın dâire-i ithâmîyede ittihamına hükmolunduktan sonra derdest olunamadığı veyahut ikametgâhına tarihinden itibaren on gün zarfında mahkemenin reisi veyahut reisin gıyâbî takdirinde azanın en kıdemlisi tarafından mütteheme müceddeden on gün mehil verilerek bu mehili mutazammın olan kararnâmede müttehem, müddet-i muayyene zarfında gelmediği halde kendisine kanuna itaat etmemiş nazarıyla bakılarak hukûk-ı medeniyeden iskat kılınacağı, muhakeme-i gıyâbîyesine esnada emvali hacz edileceği ve bu esnada bir gûne dava ikamesine hakkı olmayacağı ve kendisini bulunduğu mahalli haber vermeye herkes mecbur bulunduğu tasrih ve müttehem olduğu cinayetin neviyle ahz ve girift emri derç edilecektir."⁷²

Her iki kanunun söz konusu maddelerine göre aynı cezalar, Karesi sancağında mukîm Yakup köyünden Ali⁷³ ile Karesi sancağında ikamet eden Adalı Yorgi zevcesi Kostanto'nun kâtili Kunduracı Stefano'ya da verilmiştir.⁷⁴

⁶⁴ Karesi, "Havâdis-i vilayet" (14 Muharrem 304/1 Teşrinievvel 302), 1.

⁶⁵ Rifat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 300-301; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 109.

⁶⁶ Bk. Ceza kanununun 3. Maddesinin şerhi: Rifat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 9.

⁶⁷ *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkati'nin 373. Maddesi gıyâbî yargılama hakkındadır: "On gün müddetin inkızasında müttehem gıyâben muhakemesine şuru' olunacaktır."* (bk. *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkati* (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1296), 77.

⁶⁸ Karesi, "İlânât" (5 Şevval 303/25 Haziran 302), 4.

⁶⁹ bk. Rifat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 368; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 130.

⁷⁰ *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkati*, 77.

⁷¹ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

⁷² *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkati*, 67.

⁷³ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

Erdek'in Paşalimanı köyünden Sava'nın taammüden olmayarak (min gayri taammüd) öldürme suçunun sabit olması nedeniyle Ceza Kanunu'nun 174. Maddesinin ilk fıkrasına⁷⁵ göre 15 sene müddetle küreğe konulmasına karar verilen firârî Hristo oğlu Yuvan,⁷⁶ Karesi sancağına bağlı Manyas'ın Balıklıdere köyünden Abdullah oğlu Receb'i kasten öldürme suçu sabit olduğundan Ceza Kanunu'nun 170. maddesine⁷⁷ göre idam cezası ile cezalandırılan firârî Zekeriya ve Balıkesir sancağında ikamet eden Tatar Abdullah'ı parmaklarını kesmek ve işlevsiz hale getirmek suretiye darp ve yaralamak suçu, mahkeme ile sabit olduğundan Ceza Kanunu'nun 177. maddesinin ilk fıkrasına⁷⁸ göre 7 sene müddetle kürek cezasına mahkûm edilen firârî Kadiroğlu Arnabud Halim bin Mehmed⁷⁹ de hukûk-ı medeniyeden ıskat ve mallarının haczine karar verilenler arasındadır.

2.2.2.2. Cunnaya Mahsus Cezalar

(1) Hapis Cezası (Bir Haftadan Fazla)

(1.1) Ayvalıklı Penayot Kalogoka'yı öldürerek firar eden aynı kasabadan Pıraşko Faromneli'nin firarına yardımcı olmakla suçlanan firârî Yani Façığa'ya gıyâben yapılan yargılamada Ceza Kanunu'un 118. maddesine göre bir ay müddetle hapis cezası kararı verilmiştir.⁸⁰ Aynı maddeye göre verilen diğer bir karara göre Ayvalık ahâlisinden Penayot Kalogoka'yı öldürerek firar eden Pıraşko Faromneli'ye firarında yardımcı olan firârî Yani Façığa, bir ay müddetle hapis cezasına çarptırılmıştır.⁸¹

Ceza Kanunu'nun 118. maddesi "Hapis ve tevkif olunan eşhâsı muhafazasına memur olmayan kimselerden bir adam, mahbûsînin firarı esbabını tahsil ve teshil eder ise bir haftadan altı aya kadar hapis ile mücâzât kılınacağını" hükme bağlamıştır.⁸² Bu davada mahkeme, sanık hakkında bir aylık hapis kararı takdir etmiştir.

(1.2) Manyas'ta Germiyan adlı mevkide 99 senesi Kânûnevvelî içinde meydana gelen münâzaa ve mukâtelenin fâil ve kâtileri olan kişilerin Merkez-i Vilâyet Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi'nde yapılan gıyâbî muhakemeleri sonunda Manyas Müdürü Sâbık Raşid Bey ile Karesi Zabıta Tabur Kâtibi Ali Efendi'nin olay yerine gelerek muhacirleri zorla kaldırmak suretiyle memuriyet görevinin dışına çıktığı sabit olduğundan Kanun-ı Ceza'nın 130'uncu maddesinin ilk fıkrasına göre Raşid Bey'in dört ay Ali Efendi'nin de altı ay müddetle hapsedilmelerine ittifakla karar verilmiştir.⁸³

Ceza Kanunu'nun 130. maddesinde "her kim Devlet-i Aliyyeden selahiyet ve mezuniyeti olmaksızın hod be hod bir memuriyeti mülkiye ve askeriye sıfatında görünür veya bu memuriyetlere müteferri mevâddı icra eyler ise üç aydan eksik olmamak üzere hapis cezasıyla mücâzât olunacağı" ifade edilmektedir.⁸⁴

(2) Para Cezası (Yüz Kuruştan Fazla)

Manyas'ta Germiyan adlı mevkide 99 senesi Kânûnevvelî içinde meydana gelen münâzaa ve mukâtelenin fail ve kâtileri olan kişilerin Merkez-i Vilâyet Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinde yapılan gıyâbî muhakemeleri sonunda;

Haydar köyünden Zevar Bey, Eşen köyünden Kasım Bey, Kızıl Kilise köyünden Keçeci Muhtar Ahmed, Talhistan Bey, Kara Mehmed, Hüseyin Bey, Haydar köyünden Halil Beyzâde İshak Efendi, Topal Ali, Jok, Kak, Ahmed, Honca Hacı Bey, Çavuş köyünden Deçen Osman Bey, Bulcağa köyünden Mehamkiri, Eski Çatal köyünden Kavana İshak Efendi ve Eşen köyünden Hacı Mehmed Bey adlı on dört kişinin Kızıl

⁷⁴ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

⁷⁵ Karakoç, *Ceza Kanunu*, 102.

⁷⁶ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (16 Receb 305/16 Mart 304), 4.

⁷⁷ Karakoç, *Ceza Kanunu*, 100.

⁷⁸ Karakoç, *Ceza Kanunu*, 104.

⁷⁹ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (23 Receb 305/23 Mart 304), 4.

⁸⁰ Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

⁸¹ Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

⁸² Rifat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 214; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 81.

⁸³ Karesi, "Havâdis-i vilayet" (14 Muharrem 304/01 Teşrînevvel 302), 1.

⁸⁴ Rifat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 225-226; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 84.

Kilise köyündeki memurları korkutma ve tehdit etme suçu işledikleri ortaya çıktığından Ceza Kanunu'nun 113'üncü maddenin ilk fıkrasına göre bunlardan Hacı Mehmed Bey'den üç, diğerlerinden ise ikişer adet lira-yı Osmani para cezası alınmasına karar verilmiştir.⁸⁵

Karara mesned teşkil eden Ceza Kanunu'nun 113. maddenin ilk fıkrasında, "Asâkir-i nizâmiyenin ve hükümet tarafından ale'l-ıtlak zabıtaya ve idareye memur bulunanların memuriyetlerini icrada veyahut icra ettikleri hükm-i memuriyetten dolayı kadr ve namuslarına nakısa verecek suretle haklarında muamele-i hakarete ve itâle-i lisana ve ihâfeye cüret edenler olur ise, bir mecdiye altınından üç mecdiye altınına kadar cezay-ı nakdî alınacağı" ifade edilmiştir.⁸⁶ Ceza Kanunu'nun, memurlara görevleri sırasında hakareti düzenleyen bu maddesinde yapılan değişikliklerle (6 Cemaziyelahire 1329-22 Mayıs 1327/1911) söz konusu ilk fıkrada yer alan para cezasına hapis cezası da eklenmiştir.⁸⁷

2.2.3. Mahkemelerde Açılan ve Yargı Süreci Devam Eden Ceza Davaları

Suç işledikten sonra firar eden ve mahkemeye çağrılmalarına rağmen gelmeyen zanlılarla (müttehem) ilgili Merkez-i Vilayet Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi, Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Riyaseti ve Müddeî-i Umûmî Muavinliği tarafından mahkemede hazır bulunmaları (ısbât-ı vücûd) için kararlar alınmış ve bu kararlar ilgili yerlerde ve vilayetin resmi gazetesinde ilan edilmiştir. Buna göre; on gün içinde mahkemede ısbût-ı vücûd etmeyen zanlılar hakkında giyâbî yargılama yapılarak kendilerine bazı yaptırımlar uygulanacaktır. Cinayet davalarında giyâbî yargılama uygulaması *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkatî'nin* 4. babının 2. fıkrasında 371-384 arası maddelerde düzenlenmiştir. Buna göre; bir şahıs ithâm dairesince suçlanmasına hükmolunduktan sonra yakalanamadığı veya hükmün ikametgâhına tebliğ tarihinden itibaren 10 gün zarfında mahkemeye gelmediği veya geldikten ya da derdest olunduktan sonra firar etmesi durumunda kendisine yeniden 10 gün mehil verilir, belirtilen süre içinde gelmediği takdirde kanuna itaat etmemiş sayılacağından hukûk-ı medeniyeden ıskat kılınır⁸⁸ ve muhakeme-i giyâbîyesi esnasında malları hacz edilir ve bu esnada bir guna dava ikamesine hakkı olamaz ve aleyhinde davaya kıyam olunur. Ayrıca herkes zanlının bulunduğu yeri haber vermeye mecburdur. (371. Md.).⁸⁹

Kararname'nin birer suretinin zanlının ikametgâhı, hükümet konağı ve mahkeme kapılarına yapıştırılması, münadiler tarafından ilan edilmesi ve müddeî-i umûmî veya yardımcılar tarafından haciz işlemi yapacak memurlara gönderilmesi gerekir (372. Md.).⁹⁰ 10 gün içinde gelmeyen zanlının giyâbî yargılamasına başlanır (373. Md.).⁹¹

Gâib zanlı aleyhine terettüb eden hüküm hulasası ortaya çıktığı tarihten sekiz gün içinde Liva Bidâyet Mahkemesi veya Mahkeme-i Temyiz Müddeî-i Umûmîsi veya muavini marifetiyle *mahkûmun son ikamet yerinin tabi olduğu vilayet gazetesi vasıtasıyla neşir ve ilan olunur*. Varaka-i mahsusanın birer nüshaları zanlının son ikametgâhı, cinayet mahallindeki hükümet konağı ve mahkeme kapılarına asılır, bir nüshası da mallarının bulunduğu yerdeki emlak idaresine verileceği belirtilmiştir (378. Md.).⁹² Şayet gâib zanlı hükümete teslim olursa veya derdest edilirse hakkında verilen giyâbî hüküm fesih olur. Buna bağlı olarak 371. madde gereğince yapılan muameleler de münfesih olur, davası giyâbî değil mutad olarak

⁸⁵ Karesi, "Havâdis-i vilayet", 1.

⁸⁶ Rıfat, *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*, 207; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 77.

⁸⁷ Karakoç, *Ceza Kanunu*, 77-78. Mustafa Şentop, *Tanzimat Dönemi Ceza Hukuku*, 52.

⁸⁸ Medeni haklardan ebedi olarak mahrumiyet cezası, 1858 tarihli ceza kanununun 31. maddesinde altı madde olarak düzenlenmiştir: 29. maddede mezkûr olan müebbeden rütbe ve memuriyetten mahrumiyet cezasına çarptırılmak, memleket millet ve esnafça resmî memuriyetten mahrum olmak, mektep hocalığı yapamamak, tahkikat görevi yapamamak bir davada kendisinden açıklama istendiğinde ifadesi sıradan bir bilgi gibi kabul edilmek ve davada vekâlet edememek, vasî olamamak ve silah taşıyamamak. (Rıfat, *Şerh-i Ceza*, 59-60; Karakoç, *Ceza Kanunu*, 37).

⁸⁹ *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye*, 77.

⁹⁰ *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye*, 77.

⁹¹ *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye*, 77.

⁹² *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye*, 78.

görölmeye başlanır (382. Md.).⁹³ Bununla birlikte gaybubetinden dolayı ortaya çıkan masraflardan muaf kılınmaz (384. Md.).⁹⁴

Aşağıda yer alan suçlarla ilgili mahkeme kararları *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkatî*'nin 4. babın 2. faslında yer alan söz konusu düzenlemeler dayanak gösterilerek alınmıştır. Dava konusu suçlar ve zanlılardan (müttehem) bazıları şunlardır:

(1) Tecavüz

Giresun'a bağlı Madenpınarı adlı meskûn mahalde Musa kızı buluğ çağındaki bakire Zeyneb'i zorla kaçırap bekâretini bozmak suçundan gıyâbî olarak yargılanan firârî Madencioğlu Emin.⁹⁵

(2) Yaralama ve Öldürme

(2.1) Manyas'ın Germiyan Mevkii'nde meydana gelen münazaa ve yakma olayında Hüseyin bin Mustafa ile Çolakoğlu Abdullah'ı yaralamak ve öldürmekten dolayı cinayetle suçlanan firârî Zekeriya bin Osman ile Hacı Mehmed Bey.⁹⁶

(2.2) Bergama'ya bağlı Ayazmend nahiyesinin Hamid-i Cedid köyünde mukîm Davud oğlu Şakir'in öldürülmesinden dolayı cinayetle suçlanan ve mevkûf bulunan Kara Kotiye oğlu Andon'un refki firârî Çoban Kosti Dalaklı.⁹⁷

(2.3) Edincik'e bağlı Hıdır köyünden Tatar Abdullah'ı darp ve cerh ile parmaklarını kesmekle ve işlevsiz hale getirmekle suçlanan firârî Kadir oğlu Arnabud Halîm bin Mehmed.⁹⁸

(2.4) Ayvalık'ın Yorgi mahallesi sakinlerinden Dimitri Hasarılı'yi öldürmek ve Mihailov Kastandi Andreyot'ı yaralamakla suçlanan firârî Yenar Homalando ile Yani Kebeka.⁹⁹

(2.5) Ayvalık'ta Piyani Karagol'u öldürme kastıyla yaralamakla suçlanan Ayvalık'ın Orta mahallesinde Hacı Miço oğlu firârî Mihayilo.¹⁰⁰

(2.6) Ayvalık'ta Ayi Dimitri mahallesinde Anıştaş'ı yaralamak ve öldürmekle suçlanan Ayvalık kasabasının Ayi Tiryadi mahallesinden firârî Semerci Mihayilo.¹⁰¹

(2.7) Erdek'in Paşalimanı köyünden Sava'nın kâtili olmakla suçlanan Hırsto oğlu firârî Yuvan.¹⁰²

(2.8) Karesi sancağına bağlı Yakup köyünden Ali'nin öldürülmesiyle suçlanan firârî Derviş İsmail oğlu Ahmed.¹⁰³

(2.9) Ayvalık'tan Brokatelya ahâlisinden maktûlen vefat eden Adalı Yorgi zevcesi Kastanto'nun kâtili olmakla suçlanan Ayvalık kasabasının Yozkatilyadi mahallesinden firârî Kunduracı İstefani.¹⁰⁴

(2.10) Erdek'ten Mihayıl oğlu Nikoli'nin öldürülmesiyle suçlanan Kirmasti kazasının Sarıbey köyünden firârî Erdekli Kara Yorgi Nikola.¹⁰⁵

(2.11) Ayvalık'ın Küçük köyünde Nikola oğlu Kostantin'i öldürmekle suçlanan Ayvalık'ın Aya Dimitri mahallesinden firârî Işarık oğlu Dimitri.¹⁰⁶

(2.12) Erdekli Kunduracı Zahariyan'ı öldürmekle suçlanan firârî Trasyo Velo.¹⁰⁷

(2.13) Kemer Edremit'in Kazıklı köyünden Koca Ali oğlu Mehmed'i yaralamak ve öldürmekle suçlanan Kemer Edremit kazasının Boruzlu köyünden Yörük Süleyman oğlu firârî Çoban İsmail.¹⁰⁸

⁹³ *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye*, 79.

⁹⁴ *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye*, 79.

⁹⁵ *Karesi*, "Merkez-i vilâyet müddeî-i umûmî muavinliğinden tebliğ olunan mahkeme-i cinayet kararname-i suretidir." (11 Cümâdelâhir 303/5 Mart 302), 4.

⁹⁶ *Karesi*, "İlânât (Merkez-i Vilâyet Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi'nden)" (19 Şevval 303/09 Temmuz 302), 4.

⁹⁷ *Karesi*, "İlânât (Karesi Bidayet Mahkemesi Ceza Riyasetinden)" (6 Zilkâde 304/15 Temmuz 303), 4.

⁹⁸ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (9 Ramazan 304/20 Mayıs 303), 4.

⁹⁹ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (11 Cumâdelevvel 305/13 Kânûnusânî 303), 4.

¹⁰⁰ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (18 Cumâdelevvel 305/20 Kânûnusânî 303), 4.

¹⁰¹ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

¹⁰² *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

¹⁰³ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

¹⁰⁴ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (25 Cumâdelevvel 305/27 Kânûnusânî 303), 4.

¹⁰⁵ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (10 Cümâdelâhir 305/10 Şubat 303), 4.

¹⁰⁶ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

¹⁰⁷ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

¹⁰⁸ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)", 4.

(2.14) Fırat'ın Demirkapı köyünden Hodoğlu Şâkir'in öldürülmesi sebebiyle cinayetle suçlanan firârî Âbid oğlu Yusuf.¹⁰⁹

(2.15) Kemer'in Karaağaç köyünden Karakaş oğlu Sotir'in öldürülmesi sebebiyle cinayetle suçlanan firârî Ligor oğlu Bataryani.¹¹⁰

(2.16) Manyas nahiyesi'nde Balıklıdere köyünden Hacı'ın öldürülmesinden dolayı cinayetle suçlanan, maktûlün biraderi firârî Şarok.¹¹¹

(2.17) Edremit'in Havranıkebir köyünden askeri zaptiyeden Osman'ı memuriyeti sırasında öldürmek kastıyla yaralamakla suçlanan Güre köyünden Adalı Ali Efendi oğlu firârî Hafız Hüseyin.¹¹²

(2.18) Gönen'in Bayramiç köyünde mukîm Bakkal Abdullah Ağa'nın dükkânından geceleyin yapılan hırsızlıktan dolayı cinayetle suçlanan Manyas nahiyesinin Dura köyünden firârî Çakır Ahmed bin Mehmed ile Cabhah bin Zeşili.¹¹³

(2.19) Ayvalık'tan Yani veled-i Nikola'ya öldürme kastıyla kurşun atmakla suçlanan Ayvalık'ın Ayorgi mahallesinden firârî Yani Zirov.¹¹⁴

(2.20) Bandırma'da mukîm Deli Süleyman oğulları Ali Osman'ı öldürmek ve Kadri'yi yaralamakla suçlanan ve mevkûf bulunan Mahan oğlu Agop'un refiki firarda olan ve Bandırma kasabasında mukîm mevkûf Agop'un hizmetkârı Dimitri.¹¹⁵

(3) Hırsızlık

(3.1) Ayvalık'ta mukîm Kurubakkal'ın hanesini âlet-i mahsûsa ile açarak içinden para ve eşyasını çalmakla suçlanan ve mevkûf bulunan Ayvalık kasabasının Ayteryadi mahallesinden Arestidi Salta.¹¹⁶

(3.2) Bandırma'ya bağlı Tutlیمان köyü manastırını gündüz vakti silahlı olarak basarak para ve eşya gasp etmekten ve çalmaktan dolayı cinayetle suçlanan ve mevkûf bulunan Mihaliç Kazasının Kadı Karyesinden Emrak oğlu Mustafa Çavuş ve aynı köyde mukîm Kahveci Arnavut Necib.¹¹⁷

(3.3) Paşaköylü Koca Ali oğlu Aziz'in belli bir miktarda malını çalan, Bursa Mahkeme-i İstinâfi nezdinde bulunan hey'et-i ithâmîye tarafından cinayetle suçlanan Orhaniye köyünde mukîm firârî Çerkes İdris.¹¹⁸

(3.4) Erdek'in Yapıcı köyünden Yanco oğlu Borgal'ı yaralayarak hırsızlık yapmakla suçlanan Çerkes Hacı Ömer.¹¹⁹

(4) Eşkîyalık (Yol Kesme)

Kirmasti'nin Karapınar köyünden Musa ve Mustafa Efendilerin silahlı olarak yollarını keserek belirli miktarda akça ve eşyalarını ahz ve gasp ederken Mustafa Efendi'yi cerh ve katleden dolayı cinayetle suçlanan Mahmud oğlu Halil ve Hasan oğlu Abdi ve Mustafa oğlu Kara Mehmed'in refiklerinden firârî Sarı Ahmed oğlu Mahmud'un oğlu Mehmed.¹²⁰

(5) Rüşvet ve İtâl-i Lisân

Ayvalık Bidâyet Mahkemesi azasından Yorgaki İkonomidi Efendi'ye dil uzatmak (itâle-i lisân) ve rüşvet isnad etmekle suçlanan firârî Mihaylo Yani Sivasto.¹²¹

(6) Fiil-i Şeni'

Havran'da Nikola oğlu Mihal'e cebren fiil-i şeni'de bulunmak (ırza geçmek) ile suçlanan Havran köyünden firârî Mustafa oğlu Ahmed Çavuş, Hatib oğlu Hasan ve Totoş oğlu Kostanti.¹²²

¹⁰⁹ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (17 Cümâdelâhir 305/17 Şubat 303), 4.

¹¹⁰ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (24 Cümâdelâhir 305/24 Şubat 303) 4.

¹¹¹ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (9 Receb 305/9 Mart 304), 4.

¹¹² Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (16 Receb 305/16 Mart 304), 4.

¹¹³ Karesi, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (18 Rebûlâhir 304/31 Kânûnuevvel 302), 4.

¹¹⁴ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (24 Cümâdelâhir 305/24 Şubat 303), 4.

¹¹⁵ Karesi, "İlânât" (9 Safer 305/14 Teşrinievvel 303), 4.

¹¹⁶ Karesi, "İlânât (Karesi Mahkeme-i Bidayet Ceza Dairesinden)" (13 Zilkâde 304/22 Temmuz 303), 4.

¹¹⁷ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (6 Rebûlâhir 305/9 Kânûnuevvel 303), 4.

¹¹⁸ Karesi, "Merkez-i Vilayet Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden" (29 Şâban 303/21 Mayıs 302), 4.

¹¹⁹ Karesi, "İlânât (Mahkeme-i Bidâyet Ceza Dairesinden)" (4 Zilkâde 303/23 Temmuz 302), 4.

¹²⁰ Karesi, "İlânât (Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Riyasetinden)" (6 Zilkâde 304/15 Temmuz 303), 4.

¹²¹ Karesi, "Merkez-i Vilayet Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesinden" (24 Zilhicce 303/10 Eylül 302), 4.

(7) Para Üzerinde Tahrifat Suretiyle Sahtekârlık Yapmak

Meskûkât-ı hâlisâ-i şahaneden sîm Mecidiye kuruluşunu yaldızlayarak lira çeyreğine taklit etmekle suçlanan Karesi sancağına mülhak Ayvalık kasabasının Ayavasıl mahallesinden firârî Apostol İstagona.¹²³

2.2.4. Yakalama Kararları

Burada Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerine göre davaları Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinde görülmek üzere müdde-i umûmî (savcılık) riyaseti tarafından haklarında yakalama kararı çıkarılan ve mahkeme tevkifhanesine teslim edilmesi istenen cinayet zanlısı (müttehem) şahıslarla ilgili karar örneklerine yer verilecektir. Söz konusu örnekler suç çeşidine göre tasnif edilmiştir. Söz konusu kanununun birinci kitabının dördüncü faslında müdde-i umûmîlere dair düzenlemeler yapılmıştır. Burada Bidâyet Mahkemeleri Müdde-i Umûmîleriyle ve muavinlerinin adli zabıtaya dair görevleriyle, söz konusu görevlerini yerine getirme şekilleri iki kısım halinde tanzim edilmiştir.¹²⁴ Kanunun 20. maddesinde savcılarının görevi cünha ve cinayet derecesinde bulunan her türlü suçu araştırmak (taharri ve teccüs) ve zanlılar aleyhinde dava açmak (ikame-i dava) olarak tanımlanmıştır.¹²⁵ Aynı kanunun 6. babının 2. faslında tevkifhane ve hapisanelerle ilgili düzenlenmeler yapılmıştır (Md. 448-458). Buna göre cezalandırma için tesis olunan hapisanelerden başka her ceza mahkemesi nezdinde birer tevkifhane bulunacak (448. Md.) ve bu tevkifhaneler mahkûmlar için tesis edilen hapisanelerden tamamen ayrı olacaktır (449. Md.).¹²⁶

Aşağıdaki yakalama kararları, işlenen suça göre tasnif edilmiştir. Müdde-i Umûmî Muavinliği'nden yapılan ilanlarda mahkemenin Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinde görüleceği, yakalama emrinin ise Hüdavendigâr Vilayeti Hey'et-i İthâmiyesince verildiği ifade edilmiştir. Söz konusu karar ilanlarında yer alan suç fiilleri ve zanlılardan bazıları aşağıdaki şekildedir:

(1) Yaralama (Cerh)

(1.1) Ceza Kanunu'nun 177. maddesinin birinci fıkrası¹²⁷ hükmünü gerektiren cinayet fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen Bandırma kazasında Edincik nahiyesinin Hıdır köyünden Tatar Abdullah'ı yaralamakla suçlanan firârî Kadir oğlu Arnavut¹²⁸ ve Karesi sancağına bağlı Gönen kasabasından Nizam Hüseyin oğlu Ahmed'i öldürme kastıyla yaralamakla suçlanan firârî Arnavut Ahmed.¹²⁹

(1.2) Ceza Kanunu'nun 180. maddesi¹³⁰ hükmünü gerektiren cinayet fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen Bigadiç kazası Asâkir-i Zaptiye Bölük Emîni Mustafa Efendi.¹³¹

(1.3) Ceza Kanunu'nun 187. maddesi hükmünü gerektiren suçundan dolayı Edremit'in Havran-ı Kebir köyünden zaptiye Osman'ı öldürme kastıyla yaramakla suçlanan firârî Adalı oğlu Hafız Hüseyin.¹³²

(1.4) Ceza Kanunu'nun 62. maddesinin birinci fıkrası hükmünü gerektiren suçundan dolayı cinayetle ithâmına karar verilen Bandırma kazasından Hirsak Yani oğlu Yorgaki ile Atanoş oğlu Dimitri'nin önlerine geçerek para talebiyle kendilerini cerh etmekle suçlanan Bandırma kazasına bağlı Edincik nâhiyesinin Ziraatlı Cedîd köyünden firârî İsmail bin Davil.¹³³

(2) Öldürme (Katl)

¹²² Karesi, "İlânât (Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Riyasetinden)" (6 Zilkâde 304/15 Temmuz 303), 4.

¹²³ Karesi, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (25 Cumâdelevvel 305/27 Kânûnusânî 303), 4.

¹²⁴ Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye, 6-7.

¹²⁵ Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye, 6.

¹²⁶ Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye, 93-95

¹²⁷ Karakoç, Ceza Kanunu, 104.

¹²⁸ Karesi, "İlânât (Merkez-i Vilâyet Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)" (07 Muharrem 304/24 Eylül 302), 4.

¹²⁹ Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)" (8 Şevval 304/17 Haziran 303), 4.

¹³⁰ Bu madde, öldürme kastıyla yapılan darb ve cerh fiilinin, kâtilin elinde olmayan sebeplerle gerçekleşmemesi durumunda bunun cezasını cerh ve darbin derecesine göre diyet ve tedavi masraflarının ödenmesi ile birlikte muvakketen kürek olarak tanzim etmiştir. (Karakoç, Ceza Kanunu, 107).

¹³¹ Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)" (12 Rebûlevvel 304/26 Teşrînisânî 302), 4.

¹³² Karesi, "İlânât (Merkez-i Vilâyet Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)" (22 Şaban 303/ 14 Mayıs 302), 4.

¹³³ Karesi, "İlânât (Müdde-i Umûmî Muavinliğinden)" (4 Zilkâde 303/23 Temmuz 302), 4.

(2.1) Ceza Kanunu'nun 177. maddesi hükmünü¹³⁴ gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen Perme nahiyesinden Gacale oğlu Zafer'in öldürülmesi olayında cinayetle suçlanan (müttehem) firârî Anastaş Eliya oğlu Kosti.¹³⁵

(2.2) Ceza Kanunu'nun 174. maddesinin ilk fıkrası gereği işlediği suçtan dolayı cinayetle ithâmına karar verilen Erdek kasabasından Zaharya'nı öldürmekle suçlanan firârî Hraspo Delo.¹³⁶

(2.3) Fırt'ın Demirkapı köyünden Hud oğlu Şakir'i öldürmekle suçlanan firârî Âbid oğlu Yusuf.¹³⁷

(2.4) Balıkesir'in Yakupköy'ünden Ali'yi öldürmekle suçlanan firârî Derviş oğlu Ahmed.¹³⁸

(2.5) Manyas nahiyesinin Balıklıdere köyünden Çerkes Hacı'ı öldürmekle suçlanan firârî Çerkes Şarok.¹³⁹

(2.6) Ayvalık'tan Dimitri'yi öldürmekle suçlanan firârî Yanarhomlando.¹⁴⁰

(2.7) Kemer'in Karaağaç köyünden Karakaşoğlu Sotir'i öldürmekle suçlanan firârî Ligoroglu Batariyani.¹⁴¹

(2.8) Ayvalık'ın Proftelya mahallesinden Adalı Yorgi'nin zevcesi Kostanto'nun öldürülmesiyle suçlanan firârî Kunduracı İstefan.¹⁴²

(2.9) Erdek'in Paşalimanı köyünden Sava'nın öldürülmesiyle suçlanan firârî Hiristo oğlu Yuvan.¹⁴³

(2.10) Ayvalık'ın Küçük köyünden Nikola oğlu Konstantin'i öldürmekle suçlanan Ayvalık Kasabasının Aya Dimitri mahallesinden firârî Dimitri veled-i İstavro.¹⁴⁴

(3) Yaralama ve Öldürme (Cerh ve Katl)

(3.1) Bandırmalı Deli Süleyman oğulları Ali Osman'ı öldürmek ve Kadri'yi yaralamakla suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 174. maddesinin ilk fıkrası¹⁴⁵ hükmünü gerektiren suçundan dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî Dimitri,¹⁴⁶ ve Gönen Kazasında Mehmed Çavuş'u yaralamak ve öldürmekle suçlanan ve aynı madde ile yargılanan firârî Çerkes Musa (Muşteşek).¹⁴⁷

(3.2) Erdek'in Kunya köyünden Panayot'u yaralamak ve oğlu Kostanti'yi taammüden öldürmek ve yakmakla suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 170. maddesi hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî Gürcü Osman.¹⁴⁸

(4) Silah Çekme ve Kurşun Atma

(4.1) Ayvalık'tan Yani veled-i Nikola'ya öldürme kastıyla kurşun atmakla suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 180. maddesi zeyli hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî İstirati Zebrovo.¹⁴⁹

(4.2) Bigadiç'e bağlı Kozpınar iskânının ayanı Hurşid Bey'e öldürme kastıyla silah çekmekle suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 182. maddesi hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî Hamzaoğlu İsmail.¹⁵⁰

(5) Hırsızlık (Sirkat) ve Yaralama (Cerh)

¹³⁴ Karakoç, *Ceza Kanunu*, 104.

¹³⁵ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (1 Receb 305/2 Mart 304), 4.

¹³⁶ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i umûmî muavinliğinden)" (9 Ramazan 304/20 Mayıs 303), 4.

¹³⁷ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (02 Zilhicce 303/ 20 Ağustos 302), 4.

¹³⁸ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (11 Zilkâde 303/30 Temmuz 302), 4.

¹³⁹ *Karesi*, "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (9 Receb 305/9 Mart 304), 4.

¹⁴⁰ *Karesi*, "Müddeî-i Umûmî Muavinliği'nden" (4 Rebîülâhir 304/17 Kânûnuevvel 302), 4.

¹⁴¹ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (25 Rebîülâhir 304/7 Kânûnusânî 302), 4.

¹⁴² *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (28 Cümâdelâhir 304/11 Mart 303), 4.

¹⁴³ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (16 Ramazan 304/27 Mayıs 303), 4.

¹⁴⁴ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (21 Rebîulevvel 305/25 Teşrînisânî 303), 4.

¹⁴⁵ *Karakoç*, *Ceza Kanunu*, 102.

¹⁴⁶ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (27 Zilkâde 304/5 Ağustos 303), 4.

¹⁴⁷ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (13 Rebîülâhir 305/16 Kânûnuevvel 303, 4.

¹⁴⁸ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i umûmî muavinliğinden)" (9 Ramazan 304/20 Mayıs 303), 4.

¹⁴⁹ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

¹⁵⁰ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (16 Cümâdelûlâ 304/28 Kânûnusânî 302), 4.

Erdek'in Yapıcı köyünden Yorgo'nun dükkânından eşya çalmak ve adam yaralamakla suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 118 ve 230. maddeleri¹⁵¹ hükmünü gerektiren suçundan dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî Çerkez Ömer.¹⁵²

(6) Hırsızlık (Sirkat)

(6.1) Ayvalık'ta Kurubakkal'ın geceleyin evinden eşya ve parasını çalmakla suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 220. maddesi¹⁵³ hükmünü gerektiren suçundan dolayı ithâmına karar verilen firârî İstrati Nokta.¹⁵⁴

(6.2) Ayvalık'ta Kurubakkal'ın geceleyin evinden eşyasını çalmakla suçlanan firârî Estelyano Babaka.

(6.3) Ayvalık'ta Kurubakkal'ın geceleyin evinden malum miktar para ve eşyasını çalmakla suçlanan firârî kirişçi Arastidi Salita.¹⁵⁵

(6.4) Ayvalık'ta Kurubakkal'ın hanesinden belli bir miktar para ve eşya çalmakla suçlanan firârî İstrati Tepdepilyon.¹⁵⁶

(6.5) Barut kaçırmakla suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 166. maddesi zeyli¹⁵⁷ hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî Memiko.¹⁵⁸

(7) Gasb

(7.1) Bergama'nın Bağbozu köyünden Ahmed oğlu Mustafa ve Mehmed'in parasını gasp etmekle suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 220. maddesi hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen Ayvalık kasabasının Ayböreği mahallesinden firârî Manyat oğlu Atanas.¹⁵⁹

(7.2) Yafalı Çiftliği'nde Rumeli muhacirlerinden Emrullah'ın hanesini basarak eşyasını çalmakla suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 218. maddesi hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî Küçük Mehmed.¹⁶⁰

(7.3) Kula kazasında İsmail oğlu Ahmed'in akçe ve eşyasını ahz ve gasp etmekle suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 221. maddesi hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî İspiro oğlu Atnaş İknaro.¹⁶¹

(7.4) Edremitli Yani'nin parasını alıp gasp etmekle suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 221. maddesi ile yargılanan firârî Tatar Yalaz.¹⁶²

(7.5) Bandırma'ya bağlı Dutliman köyü manastırını gündüz vakti ve silahlı olarak basıp para ve eşyasını çalmak ve gasp etmekle suçlanan firârî Babur Osman.¹⁶³

(7.6) Ayvalık'ın Köçek köyünden Dimitri'nin ağılını basarak malum miktarda eşya ve sairesini ahz ve gasp etmekle suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 214'üncü maddesi hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî Yorgola Dimitrioğlu Vasil.¹⁶⁴

¹⁵¹ Kanununun 118 maddesinde, hapis ve tevkif edilen şahısları korumakla görevli olmayan kimselerin, hapistekilerin firar etmesini kolaylaştırmaları durumunda kendilerine bir haftadan altı aya kadar hapis cezası verileceği ifade edilmiştir (Karakoç, *Ceza Kanunu*, 81). Kanununun 230. maddesinde ise, yedinci fasılda sayılan sirkat maddelerinin dışında ahz ve yankesicilik gibi hırsızlıklara yeltenenlerin üç aydan bir seneye kadar hapis ile cezalandırılacağı ve sözü edilen şahısların zaptiyece kefalet altına alınacağı hükme bağlanmıştır (Karakoç, *Ceza Kanunu*, 136).

¹⁵² *Karesi*, "İlânât (Merkez-i Vilâyet Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (22 Şâban 303/14 Mayıs 302), 4.

¹⁵³ Bu maddede insanın oturmadığı mahal dışında ve meskûn mahalle müteallik olmayan yerlerde bulunan kapalı ve duvar ile çevrili mahallerin duvarını delerek veya merdiven ile aşarak ya da özel bir aletle kapısını açarak hırsızlık edenlerin muvakkaten kürek ile cezalandırılacakları hükme bağlanmıştır (Karakoç, *Ceza Kanunu*, 131).

¹⁵⁴ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (25 Rebûlâhîr 304/7 Kânûnusânî 302), 4.

¹⁵⁵ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

¹⁵⁶ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)", 4.

¹⁵⁷ 166. maddenin zeyli [23 Rebiulahir 1281(1864)] için bk. Karakoç, *Ceza Kanunu*, 98.

¹⁵⁸ *Karesi*, "Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden" (2 Safer 305/7 Teşrînievvel 303), 4.

¹⁵⁹ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (29 Şevval 304/8 Temmuz 303), 4.

¹⁶⁰ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (11 Cumâdelevvel 305/13 Kânûnusânî 303), 4.

¹⁶¹ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (11 Rebûlâhîr 304/24 Kânûnuevvel 302), 4.

¹⁶² *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (5 Receb 304/18 Mart 303), 4.

¹⁶³ *Karesi*, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (10 Muharrem 305/16 Eylül 303), 4.

¹⁶⁴ *Karesi*, "İlânât (Merkez-i Vilâyet Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (7 Cümâdelâhîr 304/18 Şubat 302), 4.

(7.7) Ayvalık'ın Köçek köyünden Dimitri'nin ağılını basarak belli miktarda eşyasını gasp etmekle suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 217'nci maddesi hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen Ayvalık'ın Köçek köyünden firârî Kebekaoğlu İstrati.¹⁶⁵

(7.8) Bergama'nın Kozak nahiyesi Beyköy'ünden Hacı Ahmed ve arkadaşlarının ahz ve gasp ile suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 62. maddesinin zeylinin ilk fıkrası hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen firârî Burğıla oğlu Vasil.¹⁶⁶

(8) Rüşvete Aracılık Etmek

Atnaş'tan rüşvete vasıta olmakla suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 70. maddesi hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen sâbık mahkeme mübaşiri firârî Yani.¹⁶⁷

(9) Sahte Para Basmak

Devletin bastığı sikkeleri taklit etmekle suçlanan ve Ceza Kanunu'nun 143. maddesi hükmünü gerektiren suç fiilinden dolayı cinayetle ithâmına karar verilen Ayvalık kasabasından firârî Apostol İstagof.¹⁶⁸

Sonuç

Tanzimat'ın ilanından sonra Osmanlı'da başlayan Batılılaşma hareketi, yargı alanını da etkilemiş biri diğerini takip eden üç ceza kanunu düzenlemesi yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeler Meşrutiyet'in ilanından sonra da devam etmiş 1879 yılında muhakeme usulü, ceza muhakemeleri usulü ve mahkemelerle ilgili yeni düzenlenmeler yürürlüğe konmuştur. 1858 tarihli ceza kanunu ile söz konusu yasal düzenlemelerin yürürlükte olduğu dönemde Karesi (Balıkesir) bölgesinde, mahkemelerde çok sayıda ceza davası açılmış, bir kısmı hükme bağlanmış bir kısmı yargı süreci yasal çerçevesi içinde belli bir zamana kadar devam etmiştir.

1886-1888 yıllarında vilayetin resmi gazetesi olan Karesi'de savcılıklarca ve Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairelerince mevzuat gereği yapılan karar ilanlarından anlaşıldığına göre, Karesi Bölgesi'nde cinayet ve cünha türünden işlenen çok sayıda suç Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesince görülmüş bunların bir kısmı hükme bağlanmış bir kısmı ise zanlının ısbât-ı vücûd etmemesi sebebiyle haklarında yakalama kararı çıkarılarak ileri bir tarihe bırakılmıştır. Söz konusu karar ilanları genellikle firârî durumda olan zanlılarla ilgili olup, gıyâbî yargılama sonunda verilen kararlar, zanlının mahkemeye gelmeleri için (ısbât-ı vücûd) yapılan ilanlar ve savcılıklarca verilen yakalama emirleri şeklindedir.

Mahkemeye yansıyan dava konusu suçlara bakıldığında bunların cinayet ve cünha türü suç ve cezalar olduğu görülmektedir. Baskın, öldürme, yaralama, kâtile yardım ve yataklık, haneye tecavüz, hırsızlık, gasp, eşkıyalık, rüşvet, itâle-i lisan (dil uzatma, kötü şeyler söyleme, sövüp sayma), fiil-i şeni (namus ve ahlâka dokunan fiiller), sahtekârlık, sahte para basma gibi suçlar bunlar arasındadır.

Karara bağlanan cinayet ve cünha türünden suçların cezaları; idam, kürek, hapis ve para cezasıdır. Gıyâbî yargılaması devam eden ve haklarında yakalama emri verilen zanlıların cezası ise işledikleri suçun gerektirdiği ceza olup mahkemeleri devam ettiği için karara bağlanmamıştır. Firârî durumda olduklarından kendilerine, verilen süre içinde mahkemede hazır bulunmaları ve hazır bulunmamaları durumunda gıyâbî yargılamalarının yapılarak cezalarının kesinleşeceği, ceza muhakemeleri usulü kanununa göre de medeni haklarının düşürüleceği ve mallarının haczedileceği bildirilmiştir.

Beyanname

- 1. Finans/Teşvik:** Yazar, çalışmada herhangi bir finans/teşvik kullanılmadığını beyan etmektedir.
- 2. Çıkar Çatışması:** Yazar, çalışmada herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

¹⁶⁵ Karesi, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (21 Cümâdelâhir 304/4 Mart 303), 4.

¹⁶⁶ Karesi, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (1 Receb 305/2 Mart 304), 4.

¹⁶⁷ Karesi, "Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden" (20 Safer 304/05 Teşrînisânî 302), 4.

¹⁶⁸ Karesi, "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (14 Rebûlevvel 305/18 Teşrînisânî 303), 4.

3. Etik Beyan: Yazar bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu beyan etmektedir. Bu araştırma için Etik Kurul İzni gerekmemektedir.

Kaynakça

- Akgündüz, Ahmet. "1274/1858 Tarihli Osmanlı Ceza Kanunnamesinin Hukuki Kaynakları, Tatbik Şekli ve Men'-i İrtikâb Kanunnamesi". *Bellekten* 51/199 (Nisan 1987), 153-192.
- Akgündüz, Said Nuri. "Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukukunun Kaynakları". *Dergiabant* 4/8 (Aralık 2016), 1-16.
- Akşit, Cevat. *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1976.
- Aydın, Mehmet Akif. "Osmanlı Ceza Hukuku". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/478-482. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Bayyigit, Mehmet. Önsöz, *Karesi: Balıkesir'in İlk Resmi Gazetesi (1. Dönem 1886-1888)*. ed. Mehmet Bayyigit, Mustafa Polat. İstanbul: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, 2022.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. "Hukukî İslamiyye ve İstilahatı Fıkhiyye" *Kamusu*. 8 Cilt. İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi, ts.
- Birsin, Mehmet. "Siyâset'ten Örfî Hukuka: Siyâset-i Şer'iyenin Serüveni". *Mesned: İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 10/2 (Güz 2019-2), 425-460.
- Cin, Halil-Akgündüz, Ahmet. *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1995.
- Çolak, Abdullah. *İslam Ceza Hukuku*. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2018.
- Ekinci, Ekrem Buğra. *Osmanlı Hukuku-Adalet ve Mülk-*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2016.
- Ekinci, Ekrem Buğra. *Osmanlı Mahkemeleri-Tanzimat ve Sonrası-*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2017.
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998.
- İbn Abidin. *Reddül-muhtâr ala'd-dürri'l-muhtâr*. İstanbul: Kahraman Yayınları, 1984.
- İbn Rüşd el-Hafid. *Bidâyetül-müctehid ve nihâyetül-muktesid*. İstanbul: Kahraman Yayınları, 1985.
- İnalçık, Halil. "Kanunnâme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/333-337. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Karakoç, Sarkis. *Külliyât-ı Kavânîn*. Haz. M. Âkif Aydın, Fethi Gedikli, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, M. Macit Kenanoğlu. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006.
- Karakoç, Serkiz. *Ceza Kanunu Tahşiyeli*. İstanbul: Şant Matbaası, 1329.
- Karaman, Hayrettin. *Mukayeseli İslam Hukuku*. İstanbul: Nesil Yayınları, 1986.
- Karesi*. "Vilâyetin ahvâl-i coğrâfiye ve târihiyesinden mâba'd" (25 Cümâdelâhir 303/19 Mart 302), 3.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (30 Receb 305/30 Mart 304), 4.
- Karesi*. "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (16 Ramazan 304/27 Mayıs 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (16 Receb 305/16 Mart 304), 4.
- Karesi*. "Havâdis-i vilayet" (12 Receb 304/25 Mart 303), 1.
- Karesi*. "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (1 Receb 305/2 Mart 304), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (23 Receb 305/23 Mart 304), 4.
- Karesi*. "Havâdis-i vilayet" (14 Muharrem 304/1 Teşrînievvel 302), 1.
- Karesi*. "İlânât" (5 Şevval 303/25 Haziran 302), 4.
- Karesi*. "Merkez-i vilâyet müddeî-i umûmî muavinliğinden tebliğ olunan mahkeme-i cinayet kararname-i suretidir." (11 Cümâdelâhir 303/5 Mart 302), 4.
- Karesi*. "İlânât (Merkez-i Vilayet Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi'nden)" (19 Şevval 303/09 Temmuz 302), 4.
- Karesi*. "İlânât (Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Riyasetinden)" (6 Zilkâde 304/15 Temmuz 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (9 Ramazan 304/20 Mayıs 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (11 Cumâdelevvel 305/13 Kânûnusânî 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (18 Cumâdelevvel 305/20 Kânûnusânî 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (25 Cumâdelevvel 305/27 Kânûnusânî 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (10 Cümâdelâhir 305/10 Şubat 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (17 Cümâdelâhir 305/17 Şubat 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (24 Cümâdelâhir 305/24 Şubat 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (9 Receb 305/9 Mart 304), 4.
- Karesi*. "İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)" (18 Rebülâhir 304/31 Kânûnuevvel 302), 4.
- Karesi*. "İlânât" (9 Safer 305/14 Teşrînievvel 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Karesi mahkeme-i bidayet ceza dairesinden)" (13 Zilkâde 304/22 Temmuz 303), 4.
- Karesi*. "İlânât (Ceza Dairesi Riyasetinden)" (6 Rebülâhir 305/9 Kânûnuevvel 303), 4.

- Karesi*. “Merkez-i Vilayet Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden” (29 Şâban 303/21 Mayıs 302), 4.
- Karesi*. “İlânât” (Mahkeme-i Bidâyet Ceza Dairesinden)” (4 Zilkâde 303/23 Temmuz 302), 4.
- Karesi*. “Merkez-i Vilayet Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesinden” (24 Zilhicce 303/10 Eylül 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Merkez-i Vilâyet Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (07 Muharrem 304/24 Eylül 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umumî Muavinliğinden)” (8 Şevval 304/17 Haziran 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (12 Rebîülevvel 304/26 Teşrînisânî 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Merkez-i Vilayet Müddeî-i Umumî Muavinliğinden)” (22 Şaban 303/ 14 Mayıs 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (4 Zilkâde 303/23 Temmuz 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (02 Zilhicce 303/ 20 Ağustos 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (11 Zilkâde 303/30 Temmuz 302), 4.
- Karesi*. “Müddeî-i Umûmî Muavinliği'nden” (4 Rebîülâhir 304/17 Kânûnuevvel 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (25 Rebîülâhir 304/7 Kânûnusânî 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (28 Cümâdelâhir 304/11 Mart 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (27 Zilkâde 304/5 Ağustos 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (13 Rebîülâhir 305/16 Kânûnuevvel 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (9 Ramazan 304/20 Mayıs 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (21 Rebîülevvel 305/25 Teşrînisânî 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (16 Cümâdelûlâ 304/28 Kânûnusânî 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Merkez-i Vilayet Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (22 Şâban 303/14 Mayıs 302), 4.
- Karesi*. “Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden” (2 Safer 305/7 Teşrînievvel 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (29 Şevval 304/8 Temmuz 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (11 Rebîülâhir 304/24 Kânûnuevvel 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (5 Receb 304/18 Mart 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (10 Muharrem 305/16 Eylül 303), 4.
- Karesi*. “İlânât (Merkez-i Vilâyet Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (7 Cümâdelâhir 304/18 Şubat 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (21 Cümâdelâhir 304/4 Mart 303), 4.
- Karesi*. “Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden” (20 Safer 304/05 Teşrînisânî 302), 4.
- Karesi*. “İlânât (Müddeî-i Umûmî Muavinliğinden)” (14 Rebîülevvel 305/18 Teşrînisânî 303), 4.
- Karesi*. “İlanât” (24 Zilhicce 303/10 Eylül 302), 4.
- Karesi*, “Merkez-i Vilâyet Müddei-i Umumi Muavinliğinden” (21 Muharrem 304/08 Teşrînievvel), 302.
- Koç, Mehmet. *Osmanlı Hukukunda Tazir Suç Ve Cezaları*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Mehâkim-i Nizâmiye Teşkilatı Kânûn-ı Muvakkati*. İstanbul: Mahmud Beğ Matbaası, 1299/1881.
- Mevsilî, Mecdüddin. *el-İhtiyâr li talîl'l-muhtâr*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1984.
- Özkan, Mehmet. “Tanzimat Sonrası Osmanlı Ceza Hukuku Düzenlemeleri”. *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 15 (Haziran 2022), 241-277.
- Polat, Mustafa. Balıkesir Basın Tarihinin Dibacesi: *Karesi Gazetesi, Karesi: Balıkesir'in İlk Resmi Gazetesi (1. Dönem 1886-1888)*. ed. Mehmet Bayyığit, Mustafa Polat. İstanbul: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, 2022.
- Rıfat, Halil. *Külliyat-ı Şerh-i Ceza*. İstanbul: Mihran Matbaası, 303.
- Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebi Sehl. *el-Mebsût*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1983.
- Şentop, Mustafa. *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukuku (Kanunlar-Tadiller-Layihalar-Uygulama)*. İstanbul: Yaylacık Matbaası, 2004, 37.
- Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kânûn-ı Muvakkati*. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1296/1879.
- Usul-i Muhakemat-ı Kanuniyye Muvakkati*. İstanbul: Mahmud Beğ Matbaası, 1299.
- Yorgaki Efendi. *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanunu Şerhi*. nşr. Abdullah Faik Ahmed - M. Ahmet Necati. İstanbul: Hürriyet Matbaası, 1326.